

BOSNA I HERCEGOVINA

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice
Ministry for human rights and refugees

**REVIDIRANI OSNOVNI DOKUMENT KOJI PREDSTAVLJA DIO IZVJEŠTAJA
DRŽAVE ČLANICE BOSNE I HERCEGOVINE
(Common core document)**

Sarajevo, oktobar 2010. godina

SADRŽAJ

	<i>Stranica</i>
1. OPĆE INFORMACIJE	3
A. Demografske, ekonomske, socijalne i kulturne karakteristike	3 - 5
<i>Bosna i Hercegovina u razdoblju od 1992. do 1995.</i>	<i>6 - 7</i>
<i>Bosna i Hercegovina poslije 1996.</i>	<i>7</i>
<i>Stanovništvo u Bosni i Hercegovini poslije 1996. godine</i>	<i>7 - 9</i>
<i>Procjena trenutnog broja stanovnika u Bosni i Hercegovini</i>	<i>9 - 11</i>
<i>Povratak u Bosni i Hercegovini</i>	<i>11 - 12</i>
<i>Povrat imovine i stanarskih prava</i>	<i>12 - 13</i>
<i>Aktuelno stanje u oblasti izbjeglica iz Bosne i Hercegovine</i>	<i>13</i>
<i>Raseljene osobe u Bosni i Hercegovini</i>	<i>13 - 14</i>
<i>Stanje stambenog fonda</i>	<i>14</i>
<i>Zaposlenost u Bosni i Hercegovini</i>	<i>14 - 18</i>
B. Ustavna, politička i pravna struktura Bosne i Hercegovine	18 - 21
<i>Nezavisnost sudskih organa</i>	<i>21 - 22</i>
<i>Funkcija Ureda Visokog predstavnika</i>	<i>22 - 24</i>
<i>Lična, politička prava i slobode građana</i>	<i>24 - 25</i>
<i>Sloboda kretanja</i>	<i>25</i>
<i>Ekonomska, socijalna i kulturna prava</i>	<i>25</i>
<i>Konkurencijsko vijeće Bosne i Hercegovine</i>	<i>25 - 26</i>
<i>Sloboda pristupa tržištu</i>	<i>26</i>
<i>Sloboda izbora zanimanja</i>	<i>26</i>
<i>Pravo na socijalnu i zdravstvenu zaštitu</i>	<i>26 - 27</i>
<i>Pravo na slobodu organizovanja i okupljanja</i>	<i>27 - 28</i>
<i>Sloboda vjere</i>	<i>28</i>
<i>Obrazovanje</i>	<i>28 - 29</i>
<i>Nacionalne manjine</i>	<i>29 - 30</i>
<i>Prava žena</i>	<i>30</i>
<i>Prava djeteta</i>	<i>30</i>
<i>Proces stabilizacije i pridruživanja</i>	<i>31</i>
2. OPĆI OKVIR ZA ZAŠTITU I PROMOCIJU LJUDSKIH PRAVA	31
C. Prihvatanje međunarodnih normi iz domena ljudskih prava	31
<i>Ratifikacija međunarodnih ugovora o ljudskim o pravima</i>	<i>31 - 32</i>
<i>ILO instrumenti o ljudskim pravima</i>	<i>32 - 33</i>
<i>Ugovori Vijeća Evrope koje je Bosna i Hercegovina ratifikovala</i>	<i>33 - 34</i>
D. Zakonski okvir za zaštitu ljudskih prava na nacionalnom nivou	35 - 38
E. Okvir unutar kojega se ljudska prava unapređuju na nacionalnom nivou	39
Institucije za zaštitu ljudskih prava u Bosni i Hercegovini	39
a) <i>Ustavni sud Bosne i Hercegovine</i>	<i>39</i>
b) <i>Sud Bosne i Hercegovine</i>	<i>39 - 40</i>
c) <i>Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine</i>	<i>40 - 41</i>
d) <i>Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine</i>	<i>41</i>
e) <i>Institut za nestale osobe Bosne i Hercegovine</i>	<i>41 - 42</i>
f) <i>Uloga civilnog društva</i>	<i>42 - 43</i>
F. Proces izvještavanja na nacionalnom nivou	43- 45

1. OPĆE INFORMACIJE

1. Država Bosna i Hercegovina, uspostavljena u svome današnjem ustroju¹ Dejtonskim mirovnim sporazumom iz 1995. godine, ima ograničenu centralnu vlast sa većinom funkcija vlasti prenesenim na dva entiteta: Federaciju Bosne i Hercegovine i Republiku Srpsku. Oba entiteta imaju vlastite vlade i civilne strukture. Federacija Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu F BiH) je izrazito decentralizirana i ima deset kantonalnih vlada. Za razliku od F BiH, Republika Srpska (u daljem tekstu RS) ima jednu centraliziranu vladu. Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu Brčko Distrikt BiH) predstavlja treću administrativnu jedinicu koja je pod međunarodnom upravom. U martu 2000. godine, usvojen je amandman na Ustav Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu Ustavni sud BiH) kojim je Brčko Distrikt BiH uređen u skladu sa odlukom Arbitražnog tribunala. Čitava zemlja ima 14 administrativno-upravnih jedinica, pet nivoa administracije i više od 150 ministarstava i vladinih agencija.

A. Demografske, ekonomske, socijalne i kulturne karakteristike

2. Bosna i Hercegovina (u daljem tekstu BiH) se nalazi na zapadnom dijelu Balkanskog poluotoka. Pogorične zemlje: Republika Srbija i Republika Crna Gora na istoku i Republika Hrvatska na sjeveru, zapadu i jugu.

BiH ukupno pokriva 51 209,2 km²

Kopno: 51197 km²

More: 12,2 km²

Klima: pretežno kontinentalna, mediteranska na jugu

3. Prema popisu stanovništva iz 1991. godine, BiH imala je 4,377.033 stanovnika, unutar 1.537 kilometara duge utvrđene granice. Plodna obradiva površina zemlje obuhvata 2.531.000 ha ili 49,5% od ukupne teritorije, što ovoj zemlji pruža višestruke mogućnosti za poljoprivredu i proizvodnju hrane u složenim i raznovrsnim klimatskim uslovima (od oštre kontinentalne do blage mediteranske klime). Oko 46% teritorije pokriveno je raznim tipovima šuma. Ova zemlja poznata je po svojim hidro i termoenergetskim kapacitetima, zasnovanim na njenim vodenim potencijalima i zalihama uglja.

4. Tokom 1991. godine BiH je dostigla veoma povoljno stanje u pogledu broja domaćinstava i broja stambenih jedinica. U naznačenom vremenu imala je 1,207.693 stambene jedinice u 6.823 naselja. Prosječna stambena jedinica iznosila je 60,45 m² po domaćinstvu, ili 16,68 m² po stanovniku.

¹ Član I, stav 1. Ustava Bosne i Hercegovine: «Republika Bosna i Hercegovina, čije je zvanično ime od sada «Bosna i Hercegovina», nastavlja svoje pravno postojanje po međunarodnom pravu kao država, sa unutrašnjom strukturom modificiranom ovim Ustavom, i sa postojećim međunarodno priznatim granicama. Ona ostaje država članica Ujedinjenih naroda i može kao Bosna i Hercegovina zadržati članstvo ili zatražiti prijem u organizacijama unutar sistema Ujedinjenih naroda, kao i u drugim međunarodnim organizacijama».

U 1991. godini BiH bila je dostigla nivo srednje razvijene industrijske zemlje, sa nacionalnim dohotkom od oko 2.000 američkih dolara po glavi stanovnika. 1,7 miliona BH stanovnika (39% od ukupnog broja stanovnika) živjelo je u urbanim sredinama.

5. BiH poznata je po raznolikosti naroda i nacionalnih manjina koji u njoj žive. Prema popisu iz 1991. godine, najbrojniji među njima bili su Bošnjaci (43,5%), zatim Srbi (31,2%) i Hrvati (17,4%), Jugosloveni (5,5%) i ostali (2,4%). Pored navedenih, u BiH je stoljećima živjelo i dvadesetak drugih naroda i nacionalnih manjina izmiješanih jedni sa drugima. Također, stoljećima u BiH koegzistiraju dominantne monoteističke religije: Islam, Kršćanstvo i Judeizam, te druge vjerske zajednice i sekte. Prema Ustavu BiH, svi njeni građani imaju jednaka prava i slobode u pogledu ispoljavanja vjere i drugih uvjerenja.

6. Procenat učešća pojedinih starosnih grupa u ukupnoj populaciji stanovništva u BiH, 1991. godine bio je sljedeći: od 0-6 godina 11,1%, od 7-17 godina 13%, od 15-19 godina 8,4%, od 20-64 godine 61,5% i 65 godina i više godina 6%.

Tabela: 1.

a) statistika stanovništvo BiH prema popisima

Godina popisa	Površ. u km ²	Broj domaćinstva	stanovništvo			Broj stanovn. na 1 km ²
			ukupno	muški	ženski	
1879	51246	...	1158440	607789	550651	22,6
1885	51246	226699	1336091	705025	631066	26,1
1895	51246	257493	1568092	828190	739902	30,6
1910	51200	310339	1898044	994852	903192	37,1
1921	51200	1890440	966209	924231	36,9
1931	51564	398238	2323555	1185040	1138515	45,1
1948	51189	498116	2564308	1236932	1327376	50,1
1953	51221	565212	2847459	1385559	1461900	55,6
1961	51197	706107	3277948	1599665	1678283	64,0
1971	51197	848545	3746111	1834600	1911511	73,2
1981	51197	1030689	4124256	2050913	2073343	80,6

Tabela: 2.

b) statistika stanovništvo prema popisu iz 1991. godine

Površina km ²	Doma ćinstva	Stanovništvo			Broj stanovnika na 1 km ²	Broj lica na jedno domaćinstvo	broj žena na 1000 muškaraca
		ukupno	muški	ženski			
51.129	1.207.693	4.377.033	2.183.795	2.193.238	85,6	3,63	1.004

Tabela: 3.

c) stanovništvo BiH prema starosti i spolu

	1971			1981			1991		
	ukupno	muškarci	žene	ukupno	muškarci	žene	ukupno	muškarci	žene
ukupno	3746111	1834600	1911511	4124256	2050913	2073343	4377033	2183795	219328
<i>godine</i>									
0-4	405505	207129	198376	365332	186494	178838	332422	170535	161887
5-9	442665	225726	216939	375765	192284	183481	347379	177988	169391
10-14	442199	225066	217133	393024	201313	191711	347590	177932	169658
15-19	411387	209215	202172	433304	222406	210898	360008	185292	174716
20-24	319317	162073	157244	404751	211100	193651	359991	188724	171267
25-29	225727	109724	116003	357773	184730	173043	371776	194041	177735
30-34	289810	140952	148858	294502	150178	144324	361854	186643	175211
35-39	280482	139035	141447	216718	107411	109307	334569	172024	162545
40-44	243016	118781	124235	280137	138850	141287	276412	139433	136979
45-49	166241	70017	96224	267657	133616	134041	201165	98993	102172
50-54	101840	41069	60771	230515	112499	118016	257382	125380	132002
55-59	114629	48828	65801	157374	63861	90513	241011	116919	124092
60-64	112727	53087	59640	90131	35365	54766	198647	92924	105723
65-69	79808	37590	42218	92274	37922	54325	124752	48102	76650
70-74	53549	23136	30413	77597	34744	42853	62922	22893	40029
75 i više	42986	16166	26820	80495	33300	47195	96691	37257	59434
<i>godina</i>									
nepozato	14223	7006	7217	9907	4840	5067	102462	48715	53747

Bosna i Hercegovina u razdoblju od 1992. do 1995. godine

7. BiH je međunarodno priznata 6. 4. 1992. godine. Svoje pravno postojanje kao nezavisna država stekla je u već postojećim AVNOJ-evskim-administrativnim granicama, sada i međunarodno priznatim.

8. Rat u BiH, koji je započeo aprila 1992. godine, ostavio je ogromne posljedice na demografsku sliku BiH. Poginulo je na desetine hiljada ljudi, među kojima je veliki broj djece, a oko 8.000 hiljada osoba zvanično se vode kao nestale. Također, kao posljedica rata, povećana je stopa mortaliteta s jedne, a smanjenjen prirodni priraštaj, s druge strane, što je rezultiralo destruiranom biološkom reprodukcijom stanovništva u BiH.

Pored toga, tokom rata svoje domove napustilo je oko 2.200.000 osoba, što čini preko 50% predratnog domicilnog stanovništva. Od tog broja oko 1,2 mil. osoba je potražilo izbjegličku zaštitu u preko 100 zemalja širom svijeta, dok je u isto vrijeme oko milion osoba raseljeno unutar BiH.

Sveukupna izmjena demografske slike stanovništva u odnosu na posljednji popis iz 1991. godine, rezultat je ratne kataklizme, prinudnih migracija kao posljedice progona, uništavanja domova, tako da je raniji broj, sastav i raspored populacije u BiH znatno izmjenjen.

9. Pored demografskih razaranja, rat je radikalno izmijenio situaciju u stambenom sektoru u BiH.

Od 1992. do 1995. godine, djelomično ili potpuno je uništeno oko 453.000 stambenih jedinica, što čini oko 42% prijeratnog stambenog fonda. Od ovog broja, oko 100.000 stambenih jedinica bilo je niskog stepena oštećenja (do 20% oštećenja), najveći broj, oko 270.000 bio je srednjeg stepena oštećenja (između 20 i 70%), a preko 80.000 bilo je najvišeg stepena oštećenja do potpune uništenosti (iznad 70%).

Također, u najveći broj useljivih, napuštenih, stambenih jedinica, privremeno su se nastanile osobe raseljene unutar BiH. Na taj način, promijenjeni su korisnici više od 200.000 stambenih jedinica, od kojih, gotovo podjednagog procenta društvenih i privatnih.

10. Razoreni su gradovi, gradski kompleksi, sela, zaseoci, spomenici i spomeničke cjeline, objekti socijalne i komunalne infrastrukture, uključujući škole, poslovne i vjerske građevine, saobraćajnice i parkove i proizvodna dobra. Najveći dio putne, vodovodne, kanalizacione, telefonske i elektromreže i instalacija sa pratećim sadržajima je ili porušen ili oštećen.

Stradale su i zdravstvene ustanove oko 24% ranijih kapaciteta, dok je procenat štete na ranijim domovima zdravlja iznosio preko 40%.

Teško su stradala i šumska bogastva BiH, bespravnom sječom, paljenjem i uzurpiranjem šumskog područja.

11. Jedna od najtežih posljedica za BiH je zaostatak od oko 2 miliona mina i oko 3 miliona drugih ubojnih sredstava.

12. Ukupne ekonomske štete u BiH, uključujući izgubljene zarade, procjenjuju se na 50-70 biliona US \$. Štetu na imovini, Svjetska banka procjenjuje na 15 do 20 biliona US \$. Industrijska proizvodnja u toku rata dostizala je samo oko 5% predratnog nivoa.

Bosna i Hercegovina poslije 1996. godine

13. Nastojanja međunarodne zajednice da zaustavi rat u BiH rezultirala su zaključivanjem Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH (21. 11. 1995. g. u Deytonu) koji je potpisan u 14. 12. 1995. godine u Parizu.

Pored zaustavljanja rata ovaj mirovni sporazum uređuje odnose u državi BiH.

BiH nastavlja da postoji kao nezavisna država. Teritorij BiH sastoji se od dva entiteta, i to F BiH i RS. Naknadnom odlukom predviđene arbitražne komisije ustanovljava se posebna administrativna jedinica Brčko Distrikt BiH. Ovim sporazumom također se regulišu nadležnosti centralne vlasti i vlasti entiteta. Glavni grad ostaje Sarajevo, a službeni jezici su bosanski, hrvatski i srpski.

Stanovništvo u Bosni i Hercegovini poslije 1996. godine

14. Od 1991. godine u BiH nije vršen zvaničan popis stanovništva.

15. Zbog operativnih potreba za pokazateljima o aktuelnom broju stanovnika, nakon rata vršena su veoma opsežna i vrlo često ozbiljna istraživanja i demografske procjene. Međutim, turbulentna vremena koja su prouzrokovala radikalne promjene broja, strukture i rasporeda bosanskohercegovačkog stanovništva – uzrokom su da se dosadašnje procjene razlikuju u čak i do milion stanovnika, u zavisnosti od vremena kada je istraživanje provođeno i izvora koji su korišteni.

16. Desetogodišnje demografske promjene² od 31. 3. 1991. do 31. 3. 2001. godine, navode slijedeće naučne³ procjene na osnovu praćenja demografskih kretanja:

² Izvještaj o humanom razvoju za 2001. godinu, objavljen 2002. godine

Dodatak 2: Stanovništvo BiH u periodu 1991.–2001. godine

³ Istraživanje Prof. dr. Ilijasa Bošnjovića dijelom je objavio Međunarodni forum Bosna u francuskoj knjizi *La guerre aux civils – Bosnie – Herzegovinie 1992 – 1996* L 'Hrmattan, Paris 1997, a objavljavano je i u *Oslobodenju i drugim dnevnim novinama u BiH*.

Projekat profesora Ilijasa Bošnjovića, *Stanovništvo BiH, 1878-2001.*, je u vrijeme objavljivanja *Izvještaja o humanom razvoju bio u istraživanju*.

Tabela: 4.

Demografska promjena po entitetima

Broj stanovnika	BiH	F BiH	RS
Na dan 31.3.1991.	4.377.033	2.783.711	1.593.322
Na dan 31.3.2001.	3.364.825	2.298.501	1.066.324

Tabela: 5.

Demografska promjena po nacionalnoj pripadnosti

Broj stanovnika	Ukupno	Bošnjaci	Hrvati	Srbi	Ostali
Na dan 31.3.1991.	4.377.033	2.012.718	805.892	1.444.384	111.039
Na dan 31.3.2001.	3.364.825	1.626.843	519.478	1.142.948	75.556
Broj stanovnika	Ukupno	Bošnjaci	Hrvati	Srbi	Ostali
Na dan 31.3.1991.	4.377.033	2.012.718	805.892	1.444.384	111.039
Na dan 31.3.2001.	3.364.825	1.626.843	519.478	1.142.948	75.556
Sastav					
1991	100	46,0	18,4	33,1	2,4
2001	100	48,3	15,4	34,0	2,3

Tabela: 6.

Demografski bilans Bosne i Hercegovine na dan 31.3.2001. godine

Potencijalni broj stanovnika na dan 31. 3. 2001. godine da nije bilo rata: 4.539.457

Gubitak priraštaja:	157.472	3,5
Poginuli, nestali i viša stopa ratnog mortaliteta:	269.810	5,9
Lica u inozemstvu:	749.700	16,5
Lica u zemlji:	3.362.474	74,1
	4.539.457	100

17. Rezimirano, prema ovom izvoru, 2001. godine BiH imala je 4.251.425 stanovnika, od kojih 3.364.825 u zemlji, odnosno oko 80% i oko 20%, odnosno 886.600 stanovnika izvan BiH.

18. Dakle, desetogodišnji demografski bilans zabilježio je gubitak od 288.032 stanovnika u odnosu na potencijalni broj stanovnika da nije bilo rata.

Procjene trenutnog broja stanovnika u BiH

19. I pored toga što su se u BiH od posljednjeg popisa stanovništva dešavale radikalne demografske promjene, obzirom da nakon 1991. godine nije proveden službeni popis, pokazatelji o trenutnom broju stanovnika u BiH, oslanjaju na procjene.

20. Odstupanja od zvanične procjene od oko 3.842.000⁴ prisutnog stanovništva u BiH kreću se u rasponu od preko milion stanovnika, u zavisnosti od izvora.

21. Tako npr., dok se najaktuelnijom procjenom navodi 4.590.319⁵ stanovnika u BiH, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu Ministarstvo) je krajem 2005. godine procijenilo da je u BiH, u to vrijeme, bilo oko 3,5 miliona stanovnika⁶.

22. Kada se relevantnom pokazatelju o broju od 2.980.211⁷ registriranih aktivnih birača na lokalnim izborima doda broj stanovnika ispod 18 godina, procijenjen na osnovu učešća maloljetnih osoba u starosnoj strukturi stanovništva u BiH – odstupanja od procjene Ministarstva mogu se smatrati zanemarljivim.

23. Stopa nataliteta 1991. godine je bila 14,8 promila, stopa mortaliteta 7,0 promila, pa je prirodni priraštaj imao umjerenu vrijednost od 7,8 promila.

U periodu 1996-2007 dolazi do daljnog pada nataliteta, mortalitet raste tako da je stopa prirodnog priraštaja u 2007. godini iznosila 0,1 promil.

24. Stopa ukupnog fertiliteta je 1,194 promila što je ispod nivoa jednostavne reprodukcije stanovništva.

Kritična vrijednost ukupne stope fertiliteta kojom se osigurava jednostavna reprodukcija stanovništva iznosi 2,1 (prosječno djece po jednoj ženi u fertilnoj dobi).

25. Ankete koje su rađene u BiH posljednjih godina pokazuju zabrinjavajuće podatke kad su u pitanju sociodemografske karakteristike stanovništva BiH.

26. Prema Anketi o potrošnji domaćinstava u BiH u 2007. godini ukupan broj stanovnika u BiH je 3447156 stanovnika; od toga 64,2% u F BiH, 33,8% u RS i 2,0% Distriktu Brčko BiH.

⁴ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, *Tematski bilten „ Demografija“, decembar 2009*

⁵ *Central Intelligence Agency, The World Factbook (est. July 2008)*

⁶ *Uporedna analiza pristupa pravima izbjeglica i raseljenih osoba, decembar 2005*

⁷ *Centralna izborna komisija BiH, dr. Suad Arnautović, predsjednik na pres-konferenciji 13. juna 2008. godine*

Tabela: 7.

Prosječna starost	muškarci	žene	Ukupno
1981	28,7	30,5	29,6
1991	33	35	34
2007	37,2	39,4	38,3

27. Prosječna starost stanovništva u BiH se povećava. Prema podacima iz 2007. prosječna starost je 38,3 godina. Primjećuje se evidentna razlika u spolovima, gdje je muška populacija u prosjeku mlađa od ženske: prosječna starost je 37,2 i 39,4 godina.

Tabela: 8.

Starosna skupina	BiH	F BiH	RS
0-5	5,4	5,7	4,7
6-17	16,2	17,3	14,4
18-34	23,8	24,6	22,3
35-64	39,5	39,1	40,2
65 i više	15,1	13,3	18,5

28. U BiH skoro 2/3 stanovništva je između 18. i 64. godine, odnosno, skoro 1/4 je između 18. i 34. godine.

Mlada starosna skupina (pojedinci mlađi od 18 godina) čini 21,6% ukupnog stanovništva F BiH ima veći procenat učešća mlade populacije, 23%, dok je ovaj procenat niži u RS, 19,1%.

Starija populacija (pojedinci sa 65 godina i više) učestvuju sa 15,1% u stanovništvu, a od 100 starijih osoba 57 su žene. Procenat žena preko 65 godina je 16,8%, dok je kod muškaraca 13,3%.

29. Procenat stare populacije se značajno razlikuje po geografskim područjima. Nešto je niži u F BiH (13,3% stanovništva), a značajniji je u RS (18,5%), gdje je jedna od pet žena starija od 65 godina.

30. Svi strukturni indikatori stanovništva pokazuju da je RS geografsko područje sa najstarijom populacijom: omjer starih prema stopi djece, tj. omjer među brojem osoba preko 65 i onih mlađih od 6 godina je 3,9 (prema 2,3 u F BiH), stopa starenja pokazuje 119 osoba preko 65 godina na svakih 100 pojedinaca mlađih od 15 godina, a učešće osoba preko 75 godina je 6,4%, u odnosu na 5,1% za ukupno stanovništvo BiH.

Tabela: 9.

Strukturalni indikatori stanovništva po geografskom području, 2007. godina

	Stanovn. <5 (%)	Stanovn. 5-14 (%)	Stanovn. 15-64 (%)	Stanovn. 65-74 (%)	Stanovn. 75-84 (%)	Stanovn. >=85 (%)
FBiH	4,6	13,9	68,2	9,0	3,7	0,6
RS	3,8	11,7	66,1	12,1	5,6	0,8
BiH	4,3	13,1	67,4	10,1	4,4	0,7

Povratak u Bosnu i Hercegovinu

31. Povratak u BiH otpočeo je odmah po potpisivanju Dejtonskog mirovnog sporazuma (DMS) i najveći broj povratka, ostvaren je upravo u godinama koje su slijedile poslije potpisivanja Mirovnog sporazuma, tako da je samo u prve tri godine, evidentiran povratak 570.925 osoba, što čini više od polovine, od ukupnog broja povratka u BiH od DMS do sada.

Potom povratak dobiva silaznu putanju, sa gotovo prepolovljenim brojem registriranih povratka u 1999. godini u odnosu na 1998., da bi 2001. godine, ponovo počeo da raste i posebno dobri rezultati se bilježe tokom 2002. godine, u kojoj je, kao i u prve tri godine, zabilježeno preko 100.000 povratnika.

32. Porast broja povratka u ovom periodu vezan je za ubrzanu i djelotvornu implementaciju imovinskih zakona, koja je rezultirala povratom stambenih jedinica njihovim prijeratnim vlasnicima i nosiocima stanarskih prava, čime su stvoreni preduvjeti da se značajan broj raseljenih i izbjeglih osoba vrate svojim kućama.

Pored toga, tokom tog perioda značajna sredstva su uložena u obnovu stambenog fonda za potrebe povratka, a posebno je veliki doprinos dat kroz povećanje opće sigurnosti u BiH, pa time i sigurnosti povratnika.

33. Nadalje, značajno je istaknuti kako je unapređenje međusobne saradnje nadležnih institucija u Bosni i Hercegovini i njihove saradnje sa ostalim značajnim domaćim i međunarodnim partnerima u ovoj oblasti, dalo veliki doprinos pravilnom kreiranju procesa, a posebno u oblasti rekonstrukcije i odabira stvarnih prioriteta.

Poslije 2002. godine povratak dalje opada, međutim, iako je, deceniju nakon potpisivanja mirovnog sporazuma, broj povratka značajno umanjen, treba istaknuti da je još 2004. godine zabilježen milioniti povratnik u BiH.

34. Do sada je registrirano ukupno 1.032.895 povratnika u BiH, od kojih 447.136 izbjeglica i 585.759 raseljenih osoba.

Od ukupnog broja povratnika, njih oko 72% vratilo se u F BiH, oko 26% u RS i oko 2% u Brčko Distrikt BiH.

U nacionalnoj strukturi povratnika 62% su Bošnjaci, 13% Hrvati, 24% Srbi i 1% je ostalih.

Nadalje, službenim statistikama je evidentirano oko 470.000 tzv. „manjinskih“ povrataka. Stopa „manjinskih“ povrataka preračunata na osnovu procijenjenog broja osoba koje su napustile svoja prijeratna prebivališta u odnosu na broj povratnika, u F BiH je 32%, a u RS 28,5%, pri čemu je stopa povrataka Bošnjaka u RS 35%, a Hrvata 8,5%.

35. Zaključno, potrebno se afirmativno osvrnuti na rezultate koje je BiH postigla na ovom planu koji, kada se stopa realiziranih povratka u BiH od oko 50%, uporedi sa situacijama nakon kriza na drugim područjima, nedvojbeno predstavljaju značajan uspjeh.

Povrat imovine i stanarskih prava

36. U skladu sa Aneksom VII Dejtonskog Mirovnog Sporazuma, nadležne entitetske vlasti su uz pomoć i koordiniranje od strane nadležnih institucija i organizacija međunarodne zajednice u BiH, tokom 1998. i 1999. godine donijele set imovinskih zakona čiji je cilj bio stvaranje pravnog okvira koji je trebao rezultirati poštivanjem obaveza iz Aneksa VII, tj. povratom imovine prijeratnim vlasnicima i korisnicima.

37. Proces povrata imovine izbjeglicama i raseljenim osobama odvijao se u skladu sa entitetskim imovinskim propisima, a suštinski je taj proces okončan krajem 2006. godine.

38. Prema posljednjim statistikama koje su objavile PLIP agencije⁸, u BiH je ukupno podnesen 211.791 zahtjev za povrat imovine i stanarskih prava.

Doneseno je 197.815 pozitivnih odluka i 12.642 negativne odluke.

Broj zaključenih slučajeva je 197.688.

Ukupno gledano više od 99 % slučajeva vode se kao zaključeni i taj je posao u završnoj fazi realiziranja u BiH.

39. Zbog rezultata koji su ostvareni na planu povrata imovine i stanarskih prava, BiH se tretira kao dobar primjer u regionu, ali i šire.

⁸ U 2000. godini međunarodna zajednica u BiH osniva tzv. PLIP ćeliju za praćenje i primjenu relevantnih propisa (Plan provedbe imovinskih zakona) koja se sastojala od 4 vodeće organizacije međunarodne zajednice u BiH: OHR-a, OSCE-a, UNHCR-a i CRPC-a. Predstavnici PLIP-a počinju objavljivati mjesečne statističke pokazatelje od nivoa općine do nivoa BiH, analizirajući i upoređujući te pokazatelje.

40. Kako se pod suštinskim završetkom podrazumjeva da su prijeratni vlasnici/korsinici uvedeni u posjed svoje imovine/stanarskih prava, u preostalim slučajevima se zbog spornog faktičkog i pravnog statusa još uvijek vode upravni postupci, sporovi ili su pokrenute parnice pred nadležnim sudovima.

Aktuelno stanje u oblasti izbjeglica iz BiH

41. Procjenjuje se da izvan BiH trenutno boravi još oko 400.000 osoba, od oko 1,2 miliona naših državljana koji su napustili BiH od 1992. do 1995. godine, i koji su kao takvi evidentirani kao izbjeglice iz BiH. Najveći broj njih se integrirao u zemljama prihvata, a procjenjuje se da blizu 80.000 izbjeglica iz BiH još uvijek treba trajna rješenja, prvenstveno kroz povratak u BiH.

42. Iz inostranstva se prijavilo oko 6.500 porodica koje trebaju pomoć u rekonstrukciji u svrhu povratka oko 23. 000 izbjeglih osoba, od kojih gotovo tri četvrtine (75%) borave u susjednim zemljama regiona, oko 20% u evropskim zemljama, a oko 5% u prekookeanskim iseljeničkim zemljama.

43. Veliki problem predstavlja povratak posebno ranjivih kategorija naših izbjeglica iz zemalja prihvata, jer i nakon dugogodišnjih bilateralnih napora na ovom planu, ovaj gorući problem BiH još uvijek nije uspjela sistemski i do kraja riješiti. Posebno se to odnosi na povratak duševnih bolesnika koji su potpuno zavisni od asistencije države o svom povratku.

Raseljene osobe u BiH

44. Potpisivanje mirovnog sporazuma, krajem 1995. godine, oko milion osoba dočekalo je raseljeno u BiH, što čini gotovo četvrtinu prijeratnog stanovništva BiH. Među njima, trećina je bila raseljena unutar svojih općina prebivališta, usljed čega se nameće zaključak da uzroci raseljavanja nisu isključivo vezani za progon i/ili opravdan strah od progona, nego se, također, mogu dovesti u direktnu vezu sa posljedicama koje su sukobi prouzrokovali na imovini, odnosno domovima u kojima su raseljene osobe imale prijeratna prebivališta.

45. Prvi, sveobuhvatan, službeni popis raseljenih osoba na području BiH izvršen je krajem 2000. godine, kada je evidentirano 185.233 raseljenih porodica (ukupno 557.275 raseljenih osoba), od kojih 93.422 porodice ili 50,43% na području FBiH, 84.318 ili 45,52% na području RS i 7.493 ili 4,05% na području Brčko Distrikta BiH.

Prema nacionalnoj strukturi, registrisano je 44,4% raseljenih Bošnjaka, 47,7%, Srba, 7,5% Hrvata, a 0,4% preostalih registriranih raseljenih osoba bili su pripadnici ostalih naroda u BiH.

46. Prikupljanjem zahtjeva za reviziju statusa na teritoriji cijele BiH koje je zaključeno sa 31.03.2005. godine, pristupilo se reviziji brojčanog stanja i statusa raseljenih osoba. Na području BiH podneseno je 59.825 zahtjeva za (re)registraciju 186.451 raseljenih osoba.

47. Trenutno je u BiH u statusu raseljenih 37.408 porodica, ukupno 113.642 raseljene osobe, od kojih 48.772 ili 43% je raseljena na području FBiH, 64.624 ili 57% na području RS. U nacionalnoj strukturi raseljenih osoba 65.642 raseljenih osoba (57,8%) je pripadnika srpske nacionalnosti, 40.399 ili 35,5% bošnjačke, 7.006 ili 6,2% hrvatske, a preostalih 561 (0,5%) su pripadnici ostalih nacionalnosti.

Stanje stambenog fonda

48. Od oko 1,2 milion stambenih jedinica u BiH evidentiranih zadnjim popisom stanovništva iz 1991. godine, do sada je u BiH obnovljeno oko 322.000 stambenih jedinica, što čini stopu obnovljenosti od oko 70%. Od ovog broja, oko 236.200 stambenih jedinica obnovljeno je na području FBiH, oko 73.300 na području RS, a oko 12.600 obnovljeno je na području Brčko Distrikta BiH.

49. Procjenjuje se da je blizu dvije trećine, odnosno oko 200.000 stambenih jedinica obnovljeno raznim vidovima međunarodnih i domaćih donacija, dok je preostala trećina, uglavnom manje oštećenih objekata, sanirana privatnim sredstvima vlasnika i nositelja stanarskog prava.

50. Na osnovu podataka prikupljenih na terenu od nadležnih općinskih službi, još je oko 146.000 neobnovljenih stambenih jedinica u BiH, odnosno 30% od ukupnog oštećenog i uništenog stambenog fonda. Najveći broj ovih stambenih jedinica je visokog stepena oštećenja, do potpune devastiranosti.

51. Na području FBiH još je oko 78.500 stambenih jedinica koje nisu obnovljene, što čini stopu od 25% uništenog i oštećenog stambenog fonda u FBiH, u RS oko 65.000, što čini stopu od 47%, dok je oko 2.700 neobnovljenih stambenih jedinica, što čini stopu od 18% uništenog i oštećenog stambenog fonda, na području Brčko Distrikta BiH.

Zaposlenost u BiH

52. Agencija za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine formirana je 2003. godine, kao samostalna upravna organizacija u okviru institucija BiH, Zakonom o Agenciji za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH”, broj: 21/03.).

53. Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o Agenciji za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik BiH, broj: 43/09) Agencija za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine je nadležna za:

- a) predstavljanje Agencije u oblasti zapošljavanja iz svoje nadležnosti i saradnju sa nadležnim agencijama, institucijama, i međunarodnim organizacijama u tim oblastima;
- b) u koordinaciji sa Ministarstvom civilnih poslova Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: resorno ministarstvo BiH), izvršavanje preuzetih međunarodnih obaveza iz oblasti zapošljavanja, a saradujući sa nadležnim entitetskim zavodima za zapošljavanje i Zavodom za zapošljavanje Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Zavod za zapošljavanje Brčko Distrikta BiH);

- c) praćenje primjene međunarodnih standarda i politika u oblasti zapošljavanja i, u saradnji sa entitetskim zavodima za zapošljavanje i Zavodom za zapošljavanje Brčko Distrikta BiH, učestvovanje u njihovom sprovođenju;
- d) iniciranje sklapanja međunarodnih ugovora u oblasti zapošljavanja i učestvovanje u vođenju pregovora za sklapanje međunarodnih ugovora u oblasti socijalnog osiguranja za dio nezaposlenosti i praćenje njihovog sprovođenja u saradnji sa zavodima za zapošljavanje entiteta i Brčko Distrikta BiH;
- e) koordiniranje aktivnosti u domaćim i međunarodnim projektima u oblasti zapošljavanja koji su od interesa za BiH i saradnju sa entitetskim zavodima za zapošljavanje i Zavodom za zapošljavanje Brčko Distrikta BiH u njihovoj realizaciji;
- f) prikupljanje inostranih i domaćih zahtjeva i informacija o ponudi i potražnji domaće i strane radne snage i, u saradnji sa entitetskim zavodima za zapošljavanje i Zavodom za zapošljavanje Brčko Distrikta BiH, njihovo realizovanje u granicama svojih nadležnosti i mogućnosti tržišta rada u BiH;
- g) praćenje, analiziranje i istraživanje privrednih, društvenih i drugih kretanja, podataka o zaposlenosti i nezaposlenosti, te njihovog međusobnog uticaja u saradnji sa entitetskim zavodima za zapošljavanje i Zavodom za zapošljavanje Brčko Distrikta BiH, na osnovu čega predlažu potrebne mjere i aktivnosti za unapređivanje zapošljavanja;
- h) iniciranje potrebne aktivnosti kod entitetskih zavoda za zapošljavanje i Zavoda za zapošljavanje Brčko Distrikta BiH da se zajedno i u saradnji sa poslodavcima, sindikatima, obrazovnim ustanovama i drugim udruženjima organizuju i sprovode programi profesionalnog usmjerenja i obrazovanja u svrhu većeg zapošljavanja i drugih oblika aktivne politike zapošljavanja;
- i) koordiniranje u zapošljavanju bosanskohercegovačkih građana u inostranstvu u granicama svojih zakonskih nadležnosti i u saradnji sa entitetskim zavodima za zapošljavanje i Zavodom za zapošljavanje Brčko Distrikta BiH;
- j) obavljanje potrebnih analiza i izradu izvještaja i dokumenata iz oblasti zapošljavanja, nacрта, prijedloga i radnih materijala dokumenata koje usvajaju i donose organi vlasti BiH po iskazanim zahtjevima Vijeća ministara BiH i resornog ministarstva BiH, po potrebi uz saradnju sa entitetskim zavodima za zapošljavanje i Zavodom za zapošljavanje Brčko Distrikta BiH;
- k) predlaganje Vijeću ministara BiH dugoročnog, srednjoročnog i godišnjeg plana o smjernicama politika tržišta rada i aktivnim mjerama zapošljavanja u BiH zajedno sa entitetskim zavodima za zapošljavanje i Zavodom za zapošljavanje Brčko Distrikta BiH preko resornog ministarstva BiH;
- l) u saradnji sa entitetskim zavodima za zapošljavanje i Zavodom za zapošljavanje Brčko Distrikta BiH davanje resornom ministarstvu BiH mišljenja i prijedloga za zapošljavanje stranaca u BiH (kvote);
- m) u saradnji sa entitetskim zavodima za zapošljavanje i Zavodom za zapošljavanje Brčko Distrikta BiH, obezbjeđivanje potrebnih podataka u oblasti nezaposlenosti, posebno onih koji se odnose na izvršavanje međunarodnih obaveza;
- n) dostavljanje redovnih godišnjih izvještaja o radu i godišnjih programa rada Vijeću ministara BiH;

o) sprovođenje obuke i osposobljavanja svog kadra kako bi se odgovorilo zahtjevima i izazovima međunarodnih obaveza i integracionih procesa, te iniciranje istog kod entitetskih zavoda za zapošljavanje i Zavoda za zapošljavanje Brčko Distrikta BiH.

54. Sredinom 1990 godine 1.054.000 ljudi u BiH je bilo registrovano kao zaposleno, prema statističkom godišnjaku BiH iz 1991. godine. U industriji je bilo zaposleno 85 a u javnom sektoru 15 odsto.

Tabela: 10.

Radno sposobno stanovništvo po popisima

	1971	1981	1991
svoga	2205536	2675096	2857092
muškarci (15-64 godine)	1092781	1360016	1500378
žene(15-59 godine)	1112755	1315080	1356719
Učešće radno sposobnog u ukupnom stanovništvu, u %	58,9	64,9	65,3

55. Krajem 2001. godine registrirano je 633.860 zaposlenih – 75% industrija i 25 procenata u javnom sektoru.

Po provedenim anketama iz 2006. i 2007. godine broj radno sposobnog stanovništva se smanjio za 8000, što je znak starenja populacije.

Tabela: 11.

Radno sposobno stanovništvo prema aktivnosti, starosnim skupinama i spolu, BiH¹⁾

(000)

	Radno sposobno stanovništvo		Ukupno		zaposlene osobe		nezaposlene osobe	
	2006	2007	2006	2007	2006	2007	2006	2007
svoga	2.733	2.725	1.177	1.196	811	850	366	347
muškarci	1.322	1.317	743	760	528	557	283	292
žene	1.410	1.408	434	436	283	292	151	144
učešće radno sposobnog stan. u ukupnom stanovništvu (%)			66,5	67,4	67,4	68,6	65,7	66,2

Tabela: 12.

Stanje tržišta rada u Bosni i Hercegovini - na dan 31.12.2009.

Registrovana zaposlenost, nezaposlenost i stopa nezaposlenosti prema podacima Agencije za statistiku BiH - novembar 2009. godine⁹

REGISTROVANA ZAPOSLENOST - 687.309

REGISTROVANA NEZAPOSLENOST - 506.460

STOPA REGISTROVANE NEZAPOSLENOSTI - 42,4%

ANKETNA STOPA NEZAPOSLENOSTI ZA 2009. GODINU - 24,1%

⁹ Agencija za statistiku BiH – Saopštenje broj 11 – Zaposleni po djelatnostima u novembru 2009. (privremeni podatak)

Tabela 13. Registrovana zaposlenost i nezaposlenost u BiH

	XI. 2009.		X. 2009.		Indeksi $\frac{\text{XI. 2009.}}{\text{X. 2009.}}$	
	ukupno	žene	ukupno	žene	ukupno	žene
Ukupno zaposleni	687 309	275 165	688 052	274 862	99,9	100,1
Ukupno nezaposleni	506 460	255 152	503 979	254 274	100,5	100,3
Stopa registrovane nezaposlenosti,%	42,4	48,1	42,3	48,1		

Prema podacima Agencije za statistiku BiH, u **novembru 2009. godine, broj zaposlenih u pravnim licima u BiH iznosio je 687.309**, a od toga 275.165 žena. U odnosu na oktobar 2009. godine broj ukupno zaposlenih u pravnim licima smanjio se za 0,1%, dok se broj zaposlenih žena povećao za 0,1%. **Stopa registrovane nezaposlenosti za mjesec novembar 2009. godine iznosi 42,4%** i veća je od one u oktobru za 0,1 postotni poen.

56. Registrovana nezaposlenost – 31. 12. 2009. godine

Prema podacima zavoda i službi zapošljavanja u BiH sa **31.12.2009. godine na evidencijama je prijavljeno 510.580 nezaposlenih osoba, što u odnosu na 30.11.2009. godine predstavlja povećanje za 4.136 osoba ili 0,82%**. Od ukupnog broja osoba koje traže zaposlenje, **njih 255.808 ili 50,10% su žene**.

Tabela 14. Registrovana nezaposlenost - BiH / entiteti – za decembar 2009. godine

	<i>BiH</i>	F BiH	RS	Brčko -Distrikt BiH
Registrovana nezaposlenost - 31. 12. 2009.	510.580	354.577	145.396	10.607
Registrovana nezaposlenost - 30. 11. 2009.	506.444	352.563	143.305	10.576
Indeks 31. 12. 2009./ 30. 11. 2009.	100,82	100,57	101,46	100,29

U strukturi osoba koje traže zaposlenje, zaključno sa 31.12.2009. godine, NKV radnika je 162.046 ili 31,74%, PKV 14.271 ili 2,80%, KV 181.913 ili 35,63%, VKV 4.123 ili 0,81%, NSS 2.170 ili 0,43%, SSS 121.365 ili 23,77%, VŠS 7.176 ili 1,41% i VSS 17.516 ili 3,43%. **Najveći broj evidentirane nezaposlenosti čine osobe sa trećim stepenom obrazovanja KV radnici 35,63%, te NKV radnici 31,74%**. Od ukupnog broja registrovane nezaposlenosti, **osobe sa fakultetskim obrazovanjem (VSS i**

VŠS) čine 24.692 ili 4,84%. U ukupnom broju osoba sa višom i visokom stručnom spremom, učesće žena je u iznosu od 15.335 ili 62,11%.

Ulasci i izlasci iz registrovane nezaposlenosti

Od ukupnog broja registrovanih nezaposlenih osoba u decembru 2009. godine, **novoprijavljenih osoba koja traže posao bilo je 14.800. Broj osoba brisanih sa evidencije zavoda i službi zapošljavanja je 11.106.** Od ukupnog broja brisanih sa evidencija zavoda i službi zapošljavanja zaposleno je 4.620 ili 41,60%.

U decembru 2009. godine, **poslodavci su zavodima i službama zapošljavanja u BiH prijavili 2.026 potreba za zapošljavanjem novih radnika**, a istovremeno **registrovano je 8.353 osoba kojima je prestao radni odnos, što je za 1.136 ili 15,74% više u odnosu na prošli mjesec**, dok je **u odnosu na januar 2009. godine taj broj manji za 1.757 ili 17,38%**. Ovo je ukupan broj i odnosi se na prestanak radnog odnosa po različitim osnovama koje uključuju otpuštanja po osnovu stečaja i likvidacije preduzeća, tehnološkog ili organizacionog viška, prestanka rada poslodavca, prestanka ugovora na određeno vrijeme, sporazumnog raskida, povrede radne obaveze i drugih razloga.

57. Ekonomski razvoj BiH u poratnom periodu krenuo je putem oporavka. Uvedena je jedinstvena valuta i uvedeno stabilno funkcionisanje Centralne banke. Ukupan godišnji društveni prihod od 1996 godine procijenjen je na 830 US dolara po glavi stanovnika, 2001. godine iznosio je 1.255 US dolara. Tranzicioni procesi, ipak, ne teku brzinom koja je bila potrebna za oporavak BiH.

58. U BiH je izvršeno mjerenje životnog standarda (LSMS) i utvrđeno je da između 19 i 25 odsto stanovništva živi u stanju siromaštva, odnosno približno 40 odsto stanovnika živi od danas do sutra.

Tabela: 15.

Procenat stanovništva u BiH koji živi ispod linije siromaštva po područjima

PODRUČJE	Urbano	Mješovito	Ruralno	Prosjek
Bosna i Hercegovina	14.5	22.4	19.4	19.1
Federacija BiH	15.3	13.5	16.9	15.6
Republika Srpska	12.3	30.5	24.3	24.8

Izvor: LSMS 2001.-Siromaštvo, maj 2002

B. Ustavna, politička i zakonska struktura Bosne i Hercegovine

59. BiH poslije potpisivanja Općeg okvirnog sporazuma za mir za BiH (u daljem tekstu: Deytonski mirovni sporazum), nastavlja da postoji sa novom teritorijalnom organizacijom.

U skadu sa članom 1. Ustava BiH:

"Republika Bosna i Hercegovina", čije je zvanično ime od sada "Bosna i Hercegovina", nastavlja svoje pravno postojanje po međunarodnom pravu kao država, sa unutrašnjom strukturom utvrđena ovim

Ustavom, i u postojećim međunarodno priznatim granicama. Ona ostaje država članica Ujedinjenih naroda i može kao BiH zadržati članstvo ili zadržati prijem unutar sistema Ujedinjenih naroda, kao i u drugim međunarodnim organizacijama".

60. U Preambuli Ustava BiH podsjećamo na Osnovno načelo usaglašeno u Ženevi 8. 9. 1995. godine i u Njujorku 26. 9. 1995. godine: "Bošnjaci, Hrvati i Srbi kao konstitutivni narodi (u zajednici sa ostalima), i građani BiH utvrđuju Ustav BiH..."

BiH je složena demokratska država, koju čine dva entiteta: F BiH i RS i Brčko Distrikt BiH, kao ("sui generis") samostalna administrativna jedinica. F BiH zauzima 51%, a RS 49% prostora.

61. F BiH je administrativno podijeljena na 10 kantona. Kantoni su podjeljeni na općine. Na području F BiH je ukupno 79 općina.

RS je administrativno podijeljena na 62 općine.

Grad Brčko je zasebna administrativna jedinica, uređena kao Distrikt Brčko BiH.

Glavni grad BiH je Sarajevo. BiH ima svoj grb, zastavu i himnu.

62. U skladu sa novim uređenjem, BiH ima svoju Parlamentarnu skupštinu, koja ima dva doma, Dom naroda i Predstavnički dom.

Dom naroda sastoji se od petnaest delegata od kojih su dvije trećine iz F BiH i jedna trećina iz RS.

Predstavnički dom se sastoji od 42 člana od kojih je dvije trećine iz F BiH i jedna trećina iz Republike Srpske.

63. BiH ima tročlano Predsjedništvo koje se sastoji od tri člana jednog Bošnjaka, jednog Hrvata i jednog Srbina, koji se biraju neposrednim glasanjem.

Svaki član Predsjedništva po službenoj dužnosti vrši civilnu funkciju zapovjednika oružanih snaga.

64. Sudski organi vlasti u BiH su Ustavni sud i Sud BiH. Ustavni sud je formiran na osnovu Ustava BiH a Sud Bosne i Hercegovine na osnovu Zakona o sudu BiH, koje je u 2003. godini, na inicijativu Visokog predstavnika usvojila Parlamentarna skupština BiH.

65. Tijelo odgovorno za sprovođenje odluka i politike BiH, kako je to utvrđeno Ustavom BiH je Vijeće ministara BiH. Vijeće ministara BiH u skladu sa novim zakonom o Vijeća ministara Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, br: 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 24/08) i Zakonom o ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, br. 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09, 59/09 i 103/09) sastoji se od devet ministarstava: Ministarstvo vanjskih poslova, Ministarstvo pravde, Ministarstvo sigurnosti (u sastavu kojeg je Agencija za informacije i zaštitu Bosne i Hercegovine - SIPA, Granična policija Bosne i Hercegovine, Ured za saradnju sa Interpolom),

Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo komunikacija, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice, Ministarstvo finansija i trezora, Ministarstvo za vanjsku trgovinu i ekonomske odnose i Ministarstvo odbrane. Ministarstvima rukovodi ministar, koji ima zamjenika ministra i koji ne mogu biti iz istog konstitutivnog naroda iz kojeg je ministar.

66. U cilju lakše realizacije svojih prava građanima BiH koji žive u inostranstvu, stoje na usluzi diplomatsko konzularna predstavništva (DKP) širom Evrope i svijeta, kao što su: ambasade u Londonu, Madridu, Parizu, Bernu, New Yorku, Beču, Ankari, Moskvi itd., generalni konzulati u Minhenu, Štutgartu, Istambul, Milanu i stalne misije pri međunarodnim tijelima u Strazburu, Ženevi, Brislu, Beču i New Yorku. Konzulati u okviru svoje nadležnosti vrše pravno administrativne poslove, kao što su upis u matične knjige rođenih, vjenčanih i umrlih, izdavanje putnih isprava, sačinjavanje testamenta, izdavanje pismena (uvjerenja, putnih listova, generalnih i specijalnih punomoći).

67. Ostale institucije BiH su: Direkcija za evropske integracije, Ombudsmen za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Arhiv Bosne i Hercegovine, Ured za reviziju finansijskog poslovanja institucija Bosne i Hercegovine. Centralna banka Bosne i Hercegovine, Ured za veterinarstvo Bosne i Hercegovine, Regulatorna agencija za komunikacije Bosne i Hercegovine, Odjel za civilno zrakoplovstvo, Izborna komisija Bosne i Hercegovine, Agencija za promociju stranih investicija u Bosni i Hercegovini, Vanjska trgovinska komora Bosne i Hercegovine, Institut za standarde, mjeriteljstvo i intelektualno vlasništvo, Centar za uklanjanje mina, Granična policija, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Obavještajno sigurnosna agencija (OSA).

68. **Federacija Bosna i Hercegovina** je jedan od dva entiteta države BiH, teritorijalno je podijeljena na 10 kantona. F BiH ima svoj Ustav.

Zakonodavnu vlast u F BiH vrše Zastupnički dom i Dom naroda.

Zastupnički dom čini devedeset osam (98) zastupnika, a najmanje četiri člana jednog konstitutivnog naroda biti će zastupljeno u ovom domu.

Sastav Doma naroda je paritetan, svaki konstitutivni narod ima isti broj delegata. Dom se sastoji od pedeset osam (58) delegata, svaki narod ima po 17 delegata dok ostali imaju sedam (7) delegata, čime se obezbjeđuje prava na zastupljenost ostalim narodima u F BiH. Delegates Doma naroda biraju kantonalne skupštine iz reda svojih delegata proporcionalno nacionalnoj strukturi stanovništva.

Federacija ima Predsjednika i podpredsjednike F BiH koje imenuje Parlamentarna skupština Federacije Bosne i Hercegovine, poštujući načelo proporcijalne zastupljenosti stanovništva BiH po jednog kandidata iz svakog konstitutivnog naroda.

Sudski organi F BiH su Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine i Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine.

F BiH ima Vladu koju čine premijer i 16 ministara.

Kantoni u FBiH imaju Ustav i skupštinu kao najviše zakonodavno tijelo. Izvršni organ kantona je Vlada kantona sastavljena od ministarstava. Sudski organ u kantonima su Kantonalni sudovi (10) deset.

Najniži nivo organizacije vlasti u FBiH su općine (79). Sve općine imaju svoja vijeća-općinske parlamente i općinske službe za upravu kojim rukovodi načelnik općine.

69. Republika Srpska ima Predsjednika i dva potpredsjednika, po jednog iz svakog konstitutivnog naroda.

Narodna skupština Republike Srpske je najviši zakonodavni organ vlasti a sastoji se od 83 člana.

Vijeće naroda Republike Srpske biraju klubovi poslanika a sastoji se od 8 pripadnika svakog konstitutivnog naroda i 4 pripadnika iz reda ostalih. Vijeće naroda ima ukupno 28 članova.

Sudski organi vlasti RS su Ustavni sud Republike Srpske, Vrhovni sud Republike Srpske, općinski sudovi i privredni sudovi.

Vlada RS ima premijera i 16 ministara.

RS je teritorijalno organizovana u okviru 62 općine koje imaju svoje Skupštine općina i općinske službe za upravu kojim rukovodi predsjednik općine.

70. Struktura organizacije vlasti u entitetima izmijenjena je u skladu da odlukom Ustavnog suda BiH o konstitutivnosti sva tri naroda na cijelom prostoru BiH, te je, prema navedenoj odluci, utvrđena obaveza entiteta da svoje ustave usklade sa Ustavom BiH i promjene strukturu organiziranja vlasti u skladu sa odlukom Ustavnog suda, što je uglavnom realizirano usaglašavanjem Amandmana na entitetske ustave uz pomoć Ureda Visokog predstavnika. U narednom periodu očekuje se usklađivanje strukture vlasti u BiH u vezi sa implementacijom Odluke Evropskog suda za ljudska prava (slučaj Jakob Finci i Dervo Sejdić). Na nivou Vijeća ministara Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu Vijeće ministara BiH) formirana je komisija koja svakodnevno intenzivno radi na poboljšanju rješenja pomenutog pitanja.

71. **Brčko Distrikt BiH** je uspostavljen 8. marta 2000. godine po osnovu Odluke međunarodne arbitraže o statusu područja Brčkog koju je Međunarodni tribunal donio 5. marta 1999. godine. Brčko Distrikt BiH prostire se duž rijeke Save i zahvata 493 kvadratna kilometra. Prema posljednjim procjenama u Distriktu živi oko 85.000 stanovnika od čega 40.000 u gradu.

Brčko Distrikt BiH ima svoj Statut i Skupštinu koja ima 29 poslanika, kao i Vladu Brčko Distrikta BiH koju predvodi gradonačelnik,

Sudski organi Brčko Distrikta BiH su nezavisni i čine je Osnovni sud Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine i Apelacioni sud Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine. Uspostavu nepristrasnog suda osigurava Pravosudna komisija Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

Nezavisnost sudskih organa

72. Sudski organi su nezavisni organi naročito nakon formiranja Visokog sudskog i tužiteljskog vijeća BiH koje je imenovao Visoki predstavnik za Bosnu i Hercegovinu u cilju osiguranja bolje primjene međunarodnih i evropskih standarda i uspješnije reorganizacije sudova i tužiteljstava putem adekvatnog odabira sudija i tužitelja.

Uredi tužitelja formiraju se na nivou BiH entiteta i kantona.

73. U skladu sa ustavnim načelima pravo je svakog pojedinca da slobodno izrazi svoje etničko opredjeljenje. Prava manjina su promjenom ustava entiteta i Izbornog zakona Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, br: 21/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 62/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08 i 32/10) poboljšana u smislu učešća manjina na lokalnim izborima srazmjerno procentualnoj zastupljenosti nacionalnih manjina u lokalnoj zajednici čime je omogućeno nacionalnim manjinama da učestvuju u vlasti lokalne zajednice na osnovu pripadnosti manjinskoj zajednici, a ne na osnovu pripadnosti organizovanoj političkoj partiji.

74. S obzirom, da su Romi najbrojnija nacionalna manjina u BiH, pri Vijeću ministara BiH funkcioniše Vijeće za Rome, a pri Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine egzistira Vijeće za nacionalne manjine. Također, pri Parlamentu FBiH i Narodne skupštine Republike Srpske formirana su tijela sličnih nadležnosti.

Funkcija Ureda Visokog predstavnika

75. Opći okvirni sporazum za mir u BiH, Aneks 10. član V. (Sporazum o provedbi civilnog dijela mirovnog ugovora), utvrđuje da je Visoki predstavnik konačan autoritet u zemlji u pogledu tumačenja navedenog Sporazuma. Ured Visokog predstavnika i specijalnog predstavnika EU za BiH je vodeća organizacija za civilni aspekt implementacije mira za BiH. Glavno sjedište OHR-a je u Sarajevu i ono obuhvata politički odjel, ekonomsku jedinicu za tranziciju, pravni odjel, odjel za administrativno-finansijske poslove i kadrovska pitanja i pres-ured. OHR ima dva regionalna ureda u Banjoj Luci i Mostaru, arbitražni ured u Brčkom, te satelitski ured u Bratuncu. Visokog predstavnika predlaže Upravni odbor PIK-a, a imenovanje potvrđuje Vijeće sigurnosti UN-a pod čijim je pokroviteljstvom i zaključen Dejtonski mirovni sporazum. Od 1995. godine do danas u BiH se smijenilo šest visokih predstavnika, od kojih gosp. Valentin Incko, imenovan 23. marta 2009. godine, i danas obnaša pomenutu funkciju i promovisan je u specijalnog predstavnika EU za BiH.

Visoki predstavnik može da pruža pomoć, kada to ocijeni neophodnim, u iznalaženju rješenja za sve probleme koji se jave u vezi sa civilnom provedbom.

Zaključkom Konferencije o provedbi mira održane u Bonu 9. i 10. decembra 1997. godine, Visoki predstavnik može da koristi svoj konačni autoritet u BiH, kako bi riješio problem, donošenjem obavezujućih odluka kada to ocijeni neophodnim, o određenim pitanjima, uključujući mjere kojima se osigurava provedba Mirovnog sporazuma na cijelom području BiH i njenih entiteta, koje mogu uključivati smjene osoba koje obnašaju javnu funkciju ili visoko pozicioniranih dužnosnika za koje Visoki predstavnik utvrdi da su prekršili zakonske obaveze i da svojim aktivnostima predstavljaju smetnju za provođenja Dejtonskog mirovnog sporazuma.

76. Ustavom BiH osigurava se najviši nivo zaštite međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda. Članom II Ustava BiH utvrđeno je da će se prava i slobode predviđene Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i protokolima uz istu direktno primjenjivati u pravnom sistemu BiH, te da je istima dat prioritet pred ostalim zakonima.

77. Članom II. stav 3. Ustava BiH, utvrđen je katalog ljudskih prava koji uključuje slijedeća prava zagantovana međunarodno priznatim dokumentima:

- a) Pravo na život,
- b) Pravo osoba da ne budu podvrgnute mučenju niti nečovječnom ili ponižavajućem tretmanu ili kazni,
- c) Pravo osoba da ne budu držane u ropstvu ili potčinjenosti, ili na prisilnom ili obveznom radu,
- d) Pravo na osobnu slobodu i sigurnost,
- e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i kaznenim stvarima i druga prava u svezi s kaznenim postupkom,
- f) Pravo na privatni i obiteljski život, dom i prepisku,
- g) Slobodu misli, savjesti i vjere,
- h) Slobodu izražavanja,
- i) Slobodu mirnog okupljanja i slobodu udruživanja s drugima,
- j) Pravo na brak i zasnivanje porodice,
- k) Pravo na imovinu,
- l) Pravo na obrazovanje,
- m) Pravo na slobodu kretanja i prebivališta.

78. BiH se obvezala da će osigurati najviši nivo zaštite ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava predviđenih domaćim zakonodavstvom i međunarodnim propisima.

79. Ustavom BiH zabranjuje se diskriminacija po bilo kojoj osnovi, kao što su spol, rasa, boja, jezik, vjera, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, povezanost s nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status (Ustav BiH, čl. II.4). Također, član 14. Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama koja je sastavni dio Ustava BiH, te time i direktno primjenjiva u pravnom sistemu BiH, zabranjuje diskriminaciju po bilo kom osnovu. BiH je u 2009. godini donijela **Zakon o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini** („Službeni glasnik BiH“, broj: 59/09) kojim se uspostavlja okvir za ostvarivanje jednakih prava i mogućnosti svih osoba u BiH i koji uređuje sistem zaštite od diskriminacije, te utvrđuje odgovornosti i obaveze zakonodavne, sudske i izvršne vlasti u BiH, kao i pravnih i fizičkih osoba da svojim djelovanjem omoguće zaštitu od diskriminacije, te promovišu i stvaraju uslove za jednako postupanje prema svima.

Zakon o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini je utemeljen i koncipiran na evropskim standardima. Odredbe predmetnog zakona štite građane BiH od diskriminacije u svim oblastima rada i života, obuhvatajući: zapošljavanje, socijalnu i zdravstvenu zaštitu, pravosuđe i upravu, stanovanje, javno informisanje, obrazovanje, sport, kulturu, nauku, privredu i dr. Zatim, svakog vida uznemiravanja, seksualnog uznemiravanja, mobinga, segregacije ili podsticanja na diskriminaciju. Prema ovom zakonu svi javni organi i vlasti imaju obavezu i dužnost da se bore protiv diskriminacije i da se suzdrže od nje, uklanjajući prepreke koje mogu neposredno ili posredno da rezultiraju diskriminacijom. Ove institucije, takođe, imaju dužnost da aktivno kreiraju i stvore uslove za jednak tretman. One to moraju da rade izmjenama i usvajanjem zakona, politika i praksi rada, ali sve u skladu sa Zakonom o zabrani diskriminacije.

BiH je postulate iz Međunarodne konvencije o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije ugradila u krivično zakonodavstvo, propisujući krivične sankcije za zločin protiv čovječnosti i međunarodnog prava, *genocid, ratni zločin protiv civilnoga stanovništva, ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika, ratni zločin protiv zarobljenika*, organiziranje grupe ljudi i podstrekavanja na učinjenje krivičnih djela genocida, zločina protiv čovječnosti i ratnih zločina, povreda jednakopravnosti čovjeka i građanina, uništavanje kulturnih, povijesnih i religijskih spomenika i time ustanovila zakonodavne mehanizme zaštite prava čovjeka i osnovnih sloboda za sve, bez obzira na rasu, spol, jezik ili vjeru i sl.

80. Lična, politička prava i slobode građana garantuju se ustavima BiH, entiteta, kantona i Statutom Brčko Distrikta BiH.

Vojni obveznici mogu biti mobilisani samo u slučaju da nadležni organ proglasi stanje rata, neposredne ratne opasnosti ili elementarne nepogode.

81. Ličnu slobodu i sigurnost građana osiguravaju policijske snage organizovane u okviru ministarstava unutrašnjih poslova entiteta. Ukoliko policijski organ liši slobode osobu za koju postoji osnovana sumnja

da je počinila krivično djelo istu je dužan bez odlaganja, a najkasnije u roku od 24 sata predati nadležnom tužiocu.

Ograničenje lične slobode može nastupiti samo u slučajevima utvrđenim zakonima o krivinom postupku i izvršenju krivičnih sankcija, odnosno na osnovu odluke nadležnog suda. Sloboda se može ograničiti bolesnim osobama koje se upućuju na obavezno liječenje zbog postojanja opasnosti za ugrožavanje vlastitog života ili života druge osobe. Upućivanje u ustanove za liječenje realizuje se samo na osnovu uspostavljene dijagnoze od strane ovlaštene ljekarske komisije odnosno zdravstvene ustanove koja je nadležna za izdavanje takvih nalaza. Rad ovih komisija se reguliše posebnim propisima.

Na inicijativu Parlamentarne skupštine BiH, a na osnovu preporuka UN Komiteta protiv torture i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kazni održani su radni sastanci sa predstavnicima udruženja porodica žrtava rata i Međunarodnog komiteta za traženje nestalih osoba u cilju sačinjavanja kompletne analize i pripreme koncepte zakona o pravima žrtava torture i civilnim žrtvama rata u BiH.

82. U cilju zaštite ranjivih kategorija stanovništva, prvenstveno invalidnih osoba, BiH je okončala postupak ratifikacije Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom i u toku su aktivnosti na formiranju Vijeća za zaštitu osoba sa invaliditetom.

Implementirajući preporuke CAT-a i CPT-ea (The Committee Against Torture i The Council of Europe's Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment) BiH je formirala slijedeće komisije: Komisiju za monitoring rezidencijalnih ustanova za smještaj i zbrinjavanje djece, žrtava nasilja, trgovine ljudima, azilanata, ilegalnih imigranata, izbjeglica, starih osoba, osoba sa invaliditetom i drugih ustanova prema potrebi i Komisiju za monitoring kazneno-popravnih zavoda (zatvora, pritvora i pritvorskih ustanova za maloljetnike), policijskih stanica i psihijatrijskih ustanova gdje su osobe mimo svoje volje lišene slobode.

83. **Sloboda kretanja:** Građanima BiH nije ograničena sloboda kretanja i sloboda izbora mjesta prebivališta (tzv. animus vivendi), te isti slobodno mogu izabrati mjesto svog življenja. Jedina obaveza građana odnosi se na pribavljanje odgovarajućih identifikacijskih dokumenata uz naznaku adrese svog stalnog prebivališta. (CIPS evidencije)

Kako bi se doprinijelo napretku provođenja Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma za BiH, tj ostvarivanju održivog povratka izbjeglih i raseljenih osoba u mjesta ranijeg prebivališta BiH je donijela Revidiranu strategiju za provedbu Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma.

Također, je važno napomenuti da je Vijeće ministara Bosne i Hercegovine 13. novembra 2008. godine razmotrilo i usvojilo Informaciju o popisu stanovništva i stanova u BiH i donijelo je sljedeće zaključke: da je 2011. godina određena kao ciljana godina za održavanje popisa stanovništva, a da će popis stanovništva

iz 1991. godine i dalje biti osnova za nacionalnu zastupljenost u svim državnim, entitetskim, kantonalnim i općinskim institucijama zaključno sa 2014. godinom.

84. **Ekonomska, socijalna i kulturna prava** također, se garantuju Ustavom BiH i ustavima entiteta, a uređuju pojedinačnim zakonima. Zbog proteklog rata u BiH posebno se vodilo računa u skladu sa Daytonskim sporazumom regulisanje zakonima oblasti koja se odnosi na prava na povrat imovine, povratak na ranije prebivalište, obrazovanje, zapošljavanje i socijalnu zaštitu.

85. **Konkurencijsko vijeće Bosne i Hercegovine** (u daljem tekstu Konkurencijsko vijeće BiH) ima isključivo ovlaštenje u odlučivanju o postojanju zabranjenog konkurencijskog djelovanja na tržištu BiH.

Konkurencijsko vijeće, kao samostalno i nezavisno tijelo sa statusom pravne osobe sa sjedištem u Sarajevu, uspostavljeno je 1. maja 2004. godine na osnovu odredbi Zakona o konkurenciji ("Službeni glasnik BiH", broj 30/01),, donesenog 2001. godine.

Zakonom o konkurenciji je prvi put regulirana politika konkurencije kao jedan od značajnijih instrumenata i stubova za stvaranje i jačanje jedinstvenog ekonomskog prostora odnosno tržišta u BiH.

U cilju unapređenju socijalnih prava BiH je u septembru 2008. godine okončala postupak ratifikacije Revidirane socijalne povelje Vijeća Evrope (1996. godine) i pristupila pripremi prvog izvještaja BiH o implementaciji navedenog međunarodnog dokumenta.

86. **Sloboda pristupa tržištu:** Kako je BiH zemlja u tranziciji uvodi se nova politika tržišne ekonomije, a samim tim se stvara i potreba za novim zakonskim okvirom koji će urediti ovu oblast. Parlament BiH je usvojio Zakon o radu i zapošljavanju BiH. Potrebno je istaknuti da je, prema odredbi člana II Ustava BiH uz potvrdu kontinuiteta BiH kao subjekta u međunarodnom pravu, predviđeno zadržavanje članstva u međunarodnim organizacijama. BiH je sačuvala svoje članstvo u međunarodnoj organizaciji rada (ILO) i samim tim potpisnica je 79 ILO konvencija i iste je obavezna provoditi. Entiteti su svojim zakonima uredili oblast rada i zapošljavanja i u toku je proces usklađivanja sa konvencijama koje je potpisala Bosna i Hercegovina.

87. **Sloboda izbora zanimanja**, pravo na ravnopravnu naknadu za rad (muškarci i žene). Zakoni koji regulišu oblast rada u BiH i njenim entitetima u pogledu sticanja prava na rad i prava po osnovu rada ne prave razliku između muškaraca i žena izuzev u slučaju zakonskih pogodnosti predviđenih za majke porodilje. Na ostvarenje prava po osnovu rada utiče postojeća ekonomska situacija u BiH kao i entitetima ili kantonima u kojima se ostvaruju ta prava. Zbog visokog stepena nezaposlenosti i sporog privrednog oporavka izražen je problem ostvarivanja prava po osnovu rada i socijalne zaštite.

88. **Pravo na socijalnu i zdravstvenu zaštitu** u BiH ostvaruje se na nivou entiteta i reguliše entitetskim zakonima iz oblasti socijalne i zdravstvene zaštite. Ostvarenje ovih prava otežano je zbog nedostatka

sredstava u budžetima entiteta i kantona koji su obavezni obezbjeđivati sredstva za ovu namjenu. Zakoni koji regulišu ovu oblast su u procesu usklađivanja sa konvencijama koje je obavezna da primjenjuje BiH. S tim u vezi napominjemo da je BiH 2007. godine ratifikovala Konvenciju Vijeća Evrope o biomedicini i biomedicinskim istraživanjima, kao i dodatni protokol uz istu, te da je u toku proces harmonizacije zakonodavstva BiH sa ovom konvencijom.

89. Pravo na slobodu organizovanje i okupljanja utvrđeno je Ustavom BiH koji u članu II. tačka 3. utvrđuje da građanin BiH ima slobodu mirnog okupljanja i udruživanja sa drugima. U vezi sa ovim slobodama u BiH je doneseno više zakona koji regulišu ovu oblast. Sloboda udruživanja i okupljanja na nivou BiH je regulisana Ustavom kao i zakonima donesenim na nivou države i entiteta, time je utvrđena obaveza organizatora da prijavi namjeru okupljanja nadležnom organu. Praksa pokazuje da postoje situacije kada se okupljanje građana pokušava spriječiti ili na drugi način ograničiti. Isto tako organizatori skupova često nastoje svoje pravo na okupljanje iskoristiti u svrhu provođenja nekih drugih ciljeva koji nisu prijavljeni u svrhu naznačenu okupljanjem.

Ustavom BiH, ustavima entiteta i Statutom Brčko Distrikta BiH, garantuje se pravo na udruživanje i pravo na mirno okupljanje, slobodu udruživanja s drugima, tako da je sloboda udruživanja ustavno pravo svih osoba u BiH.

Ustav BiH i ustavi entiteta ne uvode ograničenja u ostvarivanju prava na mirno okupljanje. Nadležni organ će zabraniti održavanje javnog skupa koji je usmjeren na nasilno mijenjanje Ustavom utvrđenog poretka, narušavanje teritorijalnog integriteta BiH, kršenje Ustavom zajamčenih sloboda i prava čovjeka i građanina, izazivanje i podsticanje nacionalne, rasne i vjerske netrpeljivosti i mržnje. Nadležni organ može zabraniti održavanje javnog skupa radi sprječavanja ometanja javnog saobraćaja, ugrožavanja zdravlja, javnog morala ili sigurnosti ljudi i imovine. Javni skup ne može sazvati niti na javnom skupu može istupati osoba prema kojoj je sudskom odlukom izrečena mjera sigurnosti zabrane javnog istupanja. Ova problematika regulisana je **zakonima o okupljanju građana**, kako na državnom nivou tako i na nivoima oba entiteta i Brčko Distrikta BiH, koji okupljanje građana smatraju slobodnim i demokratskim, ako se ostvaruju u skladu sa zakonskim propisima. Okupljanje građana, u smislu zakona koji su na snazi, podrazumijeva sazivanje i održavanje skupova na za to primjerenom prostoru. **Zakon o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj: 5/04)** propisuje da sloboda vjere ili uvjerenja uključuje pravo svake osobe, odnosno crkve ili vjerske zajednice da može da vrši vjerske obrede u svojim ili zakupljenim zgradama ili prostorijama koje ispunjavaju uvjete za okupljanje većeg broja osoba, na otvorenim prostorima vjerskih objekata, na grobljima, te domovima i imanjima svojih vjernika. Isto tako, mogu slobodno i javno organizirati vjerske svečanosti, priredbe i druga vjersko-kulturna okupljanja na javnim mjestima u skladu sa zakonom koji uređuje okupljanje građana. **Zakon o udruženjima i fondacijama**, na nivou države i entiteta, na identičan

način uređuju pitanja osnivanja, registracije, unutrašnje organizacije i prestanka rada udruženja i fondacija i ne primjenjuje se na političke organizacije, vjerske zajednice, sindikalne i sportske organizacije.

90. Sloboda vjere: Ustav BiH i Ustavi entiteta zabranjuju diskriminaciju na osnovu vjerske pripadnosti. BiH je donijela Zakon o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica u Bosni i Hercegovini koji je usklađen sa međunarodnim konvencijama iz oblasti zaštite ljudskih prava koje je BiH potpisala. Na sprječavanju diskriminacije po osnovu vjere rade i pripadnici konfesija u BiH koje su se organizirale u Međureligijsko vijeće BiH. Ovo Vijeće aktivno saraduje sa vlastima BiH i zajedno sa vlastima provode zajedničke aktivnosti na poboljšanju slobode vjere, pravnog položaja crkava i vjerskih zajednica u BiH. Na osnovu načela ovog zakona BiH je zaključila i ratifikovala dva bilateralna sporazuma i to sa Svetom stolicom i Srpskom pravoslavnom crkvom, dok je u postupku zaključivanja sporazum BiH sa Islamskom vjerskom zajednicom. Na osnovu Sporazuma BiH sa Svetom stolicom formirana je Mješovita komisija sastavljena od predstavnika Vlasti BiH na visokom nivou (ministri državnih ministarstava) i predstavnika Vatikana (od kojih je jedan akreditovani papski nuncij u BiH) zadužena za praćenje provođenja obaveza proisteklih iz pomenutog sporazuma.

Napominjemo da je BiH zemlja u kojoj (pored Jerusalema) egzistiraju četiri velike monoteističke religije i da se u Sarajevu, glavnom gradu BiH na prostoru od samo 500 m² nalaze Begova džamija, Katedrala, i Stara Pravoslavna crkva i Sinagoga aškenaskih Jevreja i Stari Hram Jevreja Sefarda koji su našli utočište na tlu BiH (koja se tada nalazila u sastavu Otomanske imperije) nakon što su ih 1492. godine, u periodu velikih geografskih otkrića, iz Španije protjerali kralj Filip i kraljica Izabela. Sve navedeno ukazuje, pogotovo nakon tragičnog sukoba u BiH u periodu 1992-1995., u kojem su između ostalog došle do izražaja vjerske razlike, koliko BiH mora ozbiljno pristupiti ovom pitanju i koliko ona to i čini u cilju povezivanja različitosti na dobrobit cijelog društva.

91. Obrazovanje: BiH je prihvatila obavezu reforme obrazovnog sistema koje su pokrenute unutar evropskog prostora i definisane zajedničkom izjavom evropskih ministara u Bolonji juna 1999. godine. U cilju ispunjavanja ove obaveze i pristupa obrazovanju bez diskriminacije osnovni uslov za realizaciju ovog procesa je donošenje i usaglašavanje zakona o osnovnom, srednjem i visokom obrazovanju u BiH. Pored toga što je donesen Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj: 18/03), ova oblast pretežno je uređena entitetskim, odnosno kantonalnim zakonima koji su većim dijelom usuglašeni sa principima postavljenim u okviru međunarodnih konvencija koje je potpisala i ratifikovala BiH. Naime, u BiH je uspostavljen sistem devetogodišnjeg osnovnog obrazovanja, a uveden je i sistem i obaveznog predškolskog obrazovanja počev od pet godina starosti djeteta, koji će se provoditi u okviru ustanova za predškolsko obrazovanje prema mjestu prebivališta roditelja maloljetnog djeteta.

U okviru reforme obrazovnog sistema BiH je u visokoškolskom sistemu obrazovanja uvela bolonjske principe (3+5) kojim mladima BiH omogućuje sticanje fakultetske diplome nakon tri godine visokog obrazovanja, odnosno zvanje /MASTER DEGREE/ nakon pet godina educiranja na visoko školskim ustanovama.

92. **Nacionalne manjine:** Zakonom o zaštiti prava nacionalnih manjina („Službeni glasnik BiH“, br: 12/03 i 76/05) stvorena je obaveza za entitete, kantone, općine i gradove u Bosni i Hercegovini da svojim propisima potpunije urede prava i obaveze koje proističu iz ovog Zakona. Pomenuti zakon bazira se na osnovnim principima Okvirne konvencije o zaštiti prava nacionalnih manjina koju je BiH ratifikovala 24. februara 2000. godine, i koja je stupila na snagu 1. juna 2000. godine.

Vežano za nacionalne manjine koje su taksativno nabrojane u pomenutom zakonu, a kojih u BiH ima 17, od kojih su neke tradicionalne, a neke su stekle naziv manjine raspalom bivše države SFRJ (npr. Slovenci, Crnogorci, Makedonci), budući da su u okviru ex Jugoslavije činili jedan od šest naroda, dok su nacionalne manjine u Ustavu države i ustavima tadašnjih republika tretirani kao narodnosti, možemo konstatovati da je na ovim prostorima prvi put donesen Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina BiH.

Izmjenama i dopunama **Izbornog zakona Bosne i Hercegovine** je osigurano učešće predstavnika nacionalnih manjina srazmjerno proporcionalnom učešću u ukupnom broju stanovnika lokalne zajednice (3%) u zakonodavnim tijelima vlasti BiH na lokalnom nivou. Ovim zakonskim propisom su učinjeni bitni pomoci na zaštiti prava nacionalnih manjina u BiH tako što se isti na izbornim listama mogu naći u svojstvu pripadnika određene manjinske zajednice a ne da osiguravaju učešće u vlasti kao predstavnici pojedinih političkih partija.

U cilju poboljšanja položaja nacionalnih manjina BiH je u 2004. godine, potpisala Evropsku povelju o regionalnim ili manjinskim jezicima, te 22. septembra 2010. godine položila ratifikacione dokumente Vijeću Evrope u Srazburu, čime je zvanično okončana ratifikacija ovog značajnog evropskog dokumenta.

Pri Parlamentarnoj skupštini BiH, a kao i parlamentima oba entiteta uspostavljeno je i počelo sa radom Vijeće za nacionalne manjine. Imajući u vidu činjenice da su Romi najbrojnija i najugroženija nacionalna manjina u BiH, pored Odbora Roma, sastavljenog od predstavnika vlasti i romskih udruženja pri Vijeću ministara BiH funkcioniše i Vijeće za Rome Bosne i Hercegovine.

U cilju zaštite prava Roma Vijeće ministara BiH usvojilo je Strategiju BiH za rješavanje problema Roma, kao nacionalni program u aprilu 2005. godine, na osnovu koje je sačinjen Akcioni plan BiH za rješavanje problema Roma u oblastima: zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite, usvojen je 3. jula 2008. godine. U završnoj su fazi aktivnosti na revidiranju Akcionog plana o obrazovnim potrebama Roma. Također se provodi projekat upisa Roma u matične knjige rođenih.

U jesen 2007. godine BiH je na sastanku održanom u Beogradu pristupila Dekadi Roma 2005-2015. čime su učinjeni bitni pomaci na zaštiti prava ove mnogobrojne nacionalne manjine u BiH. Pristupanjem Dekadi Roma stvorene su pretpostavke za konkretnije i potpunije rješavanje problema Roma. Formiran je Koodrinacioni odbor na čelu kojeg će se nalaziti koordinator koji će pratiti implementaciju usvojenih akcionih planova. BiH je pristupila i projektu Evidentiranja potreba romske nacionalne manjine na cijeloj teritoriji BiH na osnovu koje će se, pri Ministarstvu za ljudska prava, uspostaviti Centralna evidencija Roma /CER/.

93. Prava žena: Zakonom o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“ broj: 32/10- prečišćeni tekst) se uređuje, promovira i štiti ravnopravnost spolova i garantuju jednake mogućnosti svim građanima kako u javnoj tako i u privatnoj sferi života, te sprečava direktna i indirektna diskriminacija zasnovana na spolu.

Krajem 2003. godine u skladu sa ovim zakonom je pripremljen Državni plan akcije i formirana Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine. Imenovana je Komisija za ostvarivanje ravnopravnosti spolova Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine i Zajednička komisija za ljudska prava, prava djeteta, mlade, imigraciju, izbjeglice, azil i etiku. Osnovana Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine. Na entitetskim nivoima uspostavljeni su gender centri, te imenovane komisije i odbori za ravnopravnost spolova. Na kantonalnim, gradskim i općinskim nivoima imenovane su komisije za ravnopravnost spolova.

Donošenjem navedenog zakona, Državnog plana akcije kao i formiranjem Agencije nastoje se spriječiti svi oblici diskriminacije žena u BiH.

94. Prava djeteta: Prava djece u BiH se garantuju Ustavom BiH i Ustavima entiteta kao i zakonima donijetim na nivou entiteta, Brčko Distrikta BiH i kantona. Zakoni kojima se štite prava djece su zakoni iz oblasti socijalne zaštite, porodični zakoni, zakon o dječijoj zaštiti, zakoni iz oblasti obrazovanja, zakoni iz oblasti zdravstva. Vijeće ministara BiH je usvojilo Plan akcije za djecu 2002-2010. Na osnovu usvojenog Plana akcije formirano je Vijeće za djecu BiH koje je zaduženo za implementaciju ovog plana, a čije aktivnosti će biti usmjerene u pravcu sprečavanja diskriminacije djece. U 2010. godini planira se izrada novog Akcionog plana za djecu za period 2011-2014. godine.

BiH je sukcesijom 1. 9.1993. godine prihvatila Konvenciju o pravima djeteta, 7. septembra 2000. godine, odnosno 4. septembra 2000. godine potpisana su dva Fakultativna protokola uz Konvenciju o pravima djeteta i to: o učešću djece u oružanim sukobima, odnosno o prodaji djece i dječijoj prostituciji i pornografiji po kojima je BiH nakon podnošenja Prvog inicijalnog izvještaja po osnovu Konvencije o pravima djeteta, sačinila dodatne izvještaje. Sačinjen je i uspješno prezentovan pred nadležnim UN tijelima, kombinovani drugi, treći i četvrti periodični izvještaj o provođenju Konvencije o pravima djeteta.

95. **Proces stabilizacije i pridruživanja:** U toku je obiman proces harmonizacije zakona u BiH, što zbog usaglašavanja s utvrđenim principima sadržanim u međunarodnim dokumentima, što zbog uključivanja BiH u tokove evropskih integracionih procesa, odnosno pripreme izrade Studije izvodljivosti za proces stabilizacije i pridruživanja Evropskoj uniji. U maju 2008. godine BiH je potpisala sporazum o stabilizaciji i pridruživanju Evropskoj uniji čime je utrt put BiH sveevropskom jedinstvu.

Efikasna zaštita ljudskih prava zahtijeva efikasnu državu, sa legalnim instrumentima vlasti neophodnim za ostvarivanje vladavine prava i izgradnje BiH kao demokratske države koja garantuje najviši nivo zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda.

S tim u vezi, vlasti BiH uspostavile su radna tijela zadužena za proces usklađivanja zakonodavstva BiH sa zakonodavstvom EU a na osnovu -a *acquis communautaire*.

2. OPĆI OKVIR ZA ZAŠTITI I UNAPREĐENJE LJUDSKIH PRAVA

C. Prihvatanje međunarodnih normi ljudskih prava

96. Izražavajući želju da unaprijedi i istraje na zaštiti ljudskih prava BiH je potpisala i ratificirala brojne međunarodne konvencije iz oblasti ljudskih prava.

Ratifikacija međunarodnih ugovora iz domena ljudskih prava

BiH je ratifikovala sljedeće UN međunarodne ugovore o ljudskim pravima.

- a) Konvenciju o sprječavanju i kažnjavanju zločina i genocida, („Sl. list R BiH“, broj: 25/93), sukcesija 29. 12. 1992. godine,
- b) Konvencija o neprimjenjivanju statutarnih ograničenja u ratu za zločine protiv čovječnosti, („Sl. list R BiH“, broj: 25/93, sukcesija 1. 9. 1993. godine,
- c) Međunarodnu konvenciju o sprječavanju i kažnjavanju zločina u svezi s aparthejdom, („Sl. list R BiH“, broj: 25/93, sukcesija 1. 9. 1993. godine,
- d) Međunarodnu konvenciju o sprječavanju rasne diskriminacije u sportu ("Službeni list R BiH", broj: 25/93), sukcesija 1. 9. 1993. godine,
- e) Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (ICESCR) – ("Službeni list R BiH", broj: 25/93, sukcesija 1. 9. 1993. godine,
- f) Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) – ("Službeni list R BiH", broj: 25/93), sukcesija 1. 9. 1993. godine,
- g) Fakultativni protokol uz Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR-OP1) - ratifikacija 1. 3. 1995. godine,
- h) Drugi Fakultativni protokol uz Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima čiji je cilj ukidanje smrtne kazne (CCPR-OP2-DP) - potpisan - 7. 9. 200, ratifikacija 16. 3. 2001. godine,

- i) Međunarodnu konvenciju o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije (CERD) – ("Službeni list R BiH", broj: 25/93), sukcesija 16. 7. 1993. godine,
- j) Konvenciju o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) – ("Službeni list R BiH", broj: 25/93), sukcesija 1. 9. 1993. godine,
- k) Fakultativni protokol uz Konvenciju o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW-OP)- potpisan 7. 9. 2000., ratificiran 4. 9. 2002. godine,
- l) Konvenciju protiv mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja (CAT) – ("Sužbeni list R BiH", broj: 25/93), sukcesija 1. 9. 1993. godine,
- m) Konvenciju o pravima djece (CRC) - ("Službeni list R BiH", broj: 25/93), sukcesija, 1. 9. 1993. godine,
- n) Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djece (CRC-OP-C) o učešću djece u oružanim sukobima potpisan 7. 9. 2000. godine, još uvijek nije deponovan instrument o ratifikaciji,
- o) Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djece (CRC-OP-SC) o prodaji djece, dječjoj prostituciji i pornografiji -potpisan 7. 9. 2000., ratifikacija 4. 9. 2002. godine,
- p) Međunarodnu konvenciju o zaštiti prava svih radnika migranata i članova njihovih porodica (MWC)- pristupanje, 13. 12. 1996. godine,
- q) Konvenciju o statusu izbjeglica iz 1951.- sukcesija 1.9.1993. godine,
- r) Protokol o statusu izbjeglica iz 1967. - sukcesija 1.9.1993. godine.,
- s) Protokol za sprječavanje, zaustavljanje i kažnjavanje trgovine ljudima, naročito ženama i djecom, kojim se dopunjuje Konvencija UN protiv transnacionalnog organizovanog kriminala.
- t) Protokol protiv krijumčarenja migranata kopnenim, morskim i zračnim putem, kojim se dopunjuje Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminala., "Službeni glasnik BiH", broj: 3/02, ratifikacija 27. 3. 2002. godine.
- u) Protokol za sprječavanje zaustavljanje i kažnjavanje trgovine ljudima, naročito ženama i djecom, kojim se dopunjuje konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminala, ("Službeni glasnik BiH", broj: 3/02), ratifikacija 27. 3. 2002. godine.

U toku je postupak ratifikacije Konvencije o prisilno nestalim.

ILO instrumenti o ljudskim pravima

97. ILO instrumenti o ljudskim pravima koje je BiH potpisala i ratificirala:

- a) Konvencija o prisilnom radu iz 1930. (br. 29),
- b) Konvencija o slobodi okupljanja i zaštite prava na organizovanje iz 1948. (br. 87),
- c) Konvencija o pravu na organiziranje i kolektivno pregovaranje iz 1949. (br. 98),

- d) Konvencija o jednakim naknadama za rad iz 1951. (br. 100),
- e) Konvencija o minimalnim standardima socijalne sigurnosti iz 1952. (br. 102),
- f) Konvencija o diskriminaciji u zapošljavanju i radu iz 1958. (br. 111),
- g) Konvencija o politici zapošljavanja iz 1964. (br. 122),
- h) Konvencija o minimalnoj dobi za zapošljavanje iz 1973. (br. 138),
- i) Konvencija o najgorim oblicima dječjeg rada iz 1999. (br. 182), i druge.

Ugovori Vijeće Evrope koje je Bosna i Hercegovina ratificirala

98. Ugovori Vijeća Evrope iz oblasti ljudskih prava koja je BiH potpisala i ratificirala:

- a) Konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda - potpisana 24. 4. 2002. godine, ratificirana 12. 7. 2002. godine - stupila na snagu 12. 7. 2002. godine,
- b) Protokol uz Konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, potpisan 24. 4. 2002. godine, ratifikovan 12. 7. 2002. godine - stupio na snagu 12. 7. 2002. godine,
- c) Protokol broj 2. uz Konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, koji se prenosi na nadležnost Evropskog suda za ljudska prava za davanje savjetodavnih mišljenja, potpisan 24. 4. 2002. godine, ratifikovan 12. 7. 2002. godine - stupio na snagu 12. 7. 2002. godine,
- d) Protokol broj 3. uz Konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, koji mijenja i dopunjuje član 29., 30. i 34. Konvencije, potpisan 24. 4. 2002. godine, ratifikovan 12. 7. 2002. godine - stupio na snagu 12. 7. 2002. godine,
- e) Protokol broj 4. uz Konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, kojim se osiguravaju određena prava i slobode drukčija od onih već uključenih u Konvenciju i njen Prvi protokol, potpisan 24. 4. 2002. godine, ratifikovan 12. 7. 2002. godine - stupio na snagu 12. 7. 2002. godine,
- f) Protokol broj 5. uz Konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, koji mijenja i dopunjuje član 22. i 44. Konvencije, potpisan 24.4.2002. godine, ratifikovan 12. 7. 2002. godine - stupio na snagu 12. 7. 2002. godine

- g) Protokol broj 6. uz Konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, koji se tiču ukidanja smrtne kazne, potpisan 24.4.2002. godine, ratifikovan 12.7.2002. godine - stupio na snagu 1.8.2002. godine,
- h) Protokol broj 7. uz Konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, potpisan 24. 4. 2002. godine, ratifikovan 12. 7. 2002. godine - stupio na snagu 1. 10. 2002. godine,
- i) Protokol broj 8. uz Konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, potpisan 24. 4. 2002. godine, ratifikovan 12. 7. 2002. godine - stupio na snagu 12. 7. 2002. godine,
- j) Europska konvencija o zaštiti od mučenja i nehumanog ili ponižavajućeg postupka ili kažnjavanja, potpisana 12.7.2002. godine, ratifikovana 12. 7. 2002. godine, stupila na snagu 1. 11. 2002. godine,
- k) Protokol broj 11. uz Konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda o izmjeni ranije uspostavljenog kontrolnog mehanizma, potpisan 24. 4. 2002. godine, ratifikovan 12. 7. 2002. godine, stupio na snagu 12. 7. 2002. godine,
- l) Okvirna konvencija o zaštiti nacionalnih manjina, ratifikovana 24. 2. 2000. godine, stupila na snagu 1. 6. 2001. godine,
- m) Protokol broj 12. uz Konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, potpisan 24. 4. 2002. godine, ratifikovan 29. 7. 2003. godine,
- n) Protokol broj 13. uz Konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, potpisan 3. 5. 2002. godine, ratifikovan 29. 7. 2003. godine, a stupio na snagu 1. 11. 2003. godine,
- o) Revidirana socijalna povelja iz 1996. god., potpisana je 24. 5. 2004. godine, a ratifikovana 7. oktobra 2008. godine.
- p) Protokol broj 14. uz Konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, ratifikovan 2006. godine, dok je nakon pristupanja Ruske federacije Protokolu 14. uz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, Protokol 14. povučen iz postupka ratifikacije jer je isti izgubio na značaju i svrsishodnosti.

99. Ugovori Vijeća Evrope iz oblasti ljudskih prava koje je BiH potpisala, a nije ratifikovala:

Evropska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima, potpisana 7. septembra 2005. godine i 21. septembra 2010. godine.

D. Zakonski okvir za zaštitu ljudskih prava na nacionalnom nivou

100. Da podsjetimo, radi lakšeg razumjevanja stanja ljudskih prava u BiH u daljem tekstu pojasniti ćemo kako normativno-pravni okvir tako i objektivne prepreke sa kojima se BiH susreće prilikom unapređenja i promocije istih.

101. Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina donesen je i stupio je na snagu u maju 2003. godine ("Službeni glasnik BiH" broj: 12/03). Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina je, nakon usvajanja, na tri jezika u službenoj upotrebi u BiH objavljen u "Službenom glasniku BiH", preveden na engleski i romski jezik, što je od izuzetne važnosti za emancipaciju romske nacionalne manjine u BiH.

U RS Narodna skupština, kao najviši organ zakonodavne vlasti, je već krajem decembra 2004. godine donijela **Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina u RS** ("Službeni glasnik RS" br. 2/05), Parlamentarna skupština F BiH, još nije okončala taj posao iako se na njemu intenzivno radi.

102. **Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina** usvojen je u oktobru 2005. godine ("Službeni glasnik BiH" broj: 76/05).

Odluka o osnivanju Vijeća za nacionalne manjine pri Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine usvojena je i objavljena u maju 2006. godine („Službeni glasnik BiH“, broj: 38/06), na osnovu koje je i konstituisano navedeno savjetodavno tijelo. Tijelo istih nadležnosti konstituisano je i pri Narodnoj skupštini Republike Srpske i Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine.

103. Vezano za obrazovanje pripadnika nacionalnih manjina u BiH, bh vlasti su, uz medijaciju Misije OSCE-a, u februaru 2004. godine donijele **Plan akcije za zadovoljavanje obrazovnih potreba Roma i pripadnika ostalih nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini** na čijoj reviziju trenutno radi Komisija za reviziju ovog akcionog plana.

104. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH u saradnji sa Odborom za Rome BiH pripremi je dokument pod nazivom "**Strategija BiH za rješavanja problema Roma**", koji je usvojilo Vijeće ministara BiH i koja je objavljena u "**Službenom glasniku BiH**" broj: 67/05 od 27. 9. 2005. godine. Usvajanje ovog dokumenta predstavlja usvajanje posebnih programa aktivnosti iz različitih oblasti života koja će uticati na izmjenu i poboljšanje ukupnog socijalnog položaja romske populacije u BiH (obrazovanje, zapošljavanje, stanovanje, zdravstvena i socijalna zaštita, evidentiranje potreba Roma i drugo).

Vijeće ministara BiH je 3. jula 2008. godine, usvojilo Akcioni plan za rješavanje problema Roma u oblastima: zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite. BiH je 4. septembra 2008. godine na Konferenciji u Beogradu pristupila Dekadi Roma, te je početkom 2009. godine, formiran

Koordinacioni odbor za praćenje i provođenje akcionog plana i Predsjedavajući Vijeća ministara BiH imenovao je Nacionalnog koordinatora za Dekadu Roma. Na osnovu predmetnog akcionog plana BiH je krajem 2009. god. izvršila evidentiranje potreba Roma u navedenim oblastima.

105. Donošenjem Zakona o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina BiH formalno je proširena mogućnost ostvarivanja prava nacionalnih manjina, a posebno nakon donošenja adekvatnog provedbenog zakonodavstva i potvrđivanja osnovnih međunarodnih dokumenata koji se odnose na zaštitu nacionalnih manjina. U tome, posebno mjesto zauzimaju **Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina, Evropska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama i Evropska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima.**

106. BiH je počev od Ustava BiH (u koji je inkorporirana Evropska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama čovjeka i građanina) opredijeljena za **poštivanje prava na slobodu vjeroispovjesti i slobodno izražavanje uvjerenja.**

107. U cilju ostvarivanja prava na slobodu savjesti i vjere koje je zagarantovano i Ustavom BiH i najvišim međunarodnim standardima Bosna i Hercegovina je marta mjeseca 2004. god. u parlamentarnoj proceduri usvojila **Zakon o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica u Bosni i Hercegovini** u namjeri da doprinese unaprjeđenju međusobnog razumijevanja uz poštovanje vlastitih naslijeđa i tradicionalne vrijednosti tolerancije i suživota prisutnih u viševjekovnom bivstvovanju BiH.

Na osnovu odredaba pomenutog zakona BiH je potpisala i ratifikovala i dva međunarodno-pravna ugovora i to :

1. **Osnovni ugovor između BiH i Svete stolice** (potpisan aprila mjeseca 2006. god.) i **Dodatni protokol** na osnovni ugovor potpisan septembra mjeseca 2006. godine. U septembru 2010. godine, bh delegacija je u Vatikanu sa predstavnicima Svete stolice zaključila konkordat o dušebrižništvu u oružanim snagama BiH.
2. **Osnovni ugovor između BiH sa Srpskom pravoslavnom crkvom** potpisan 2007. god, a ratifikovan 2008.god.
3. **u pripremi je i Sporazum između BiH i Islamske vjerske zajednice u BiH.**

Shodno odredbama Osnovnog ugovora između BiH i Svete stolice decembra mjeseca 2008.god. formirana je **Mješovita komisija za provođenje predmetnog ugovora.**

108. Najveću efikasnost u promoviranju ravnopravnosti spolova u BiH, kao što smo napomenuli, imalo je donošenje **Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini** („Službeni glasnik BiH“ broj: 32/10-prečišćeni tekst) koji prati odredbe UN Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena - CEDAW, te osnivanje Agencije za ravnopravnost spolova BiH, Komisije za ostvarivanje ravnopravnosti spolova Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH, gender centara na entitetskim nivoima kao

drugih gender institucionalnih mehanizama na državnom, entitetskim, kantonalnim, gradskim i opštinskim nivoima, kako u izvršnoj tako i u zakonodavnoj vlasti.

2009. godine usvojene su **Izmjene i dopune Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini** ("Službeni glasnik BiH" broj: 102/09), te **prečišćeni tekst Zakona** ("Službeni glasnik BiH" broj: 32/10). Izmjene i dopune usklađene su sa novim direktivama EU i Općim preporukama UN CEDAW Komiteta. Tekst Zakona je unaprijeđen i jasnije su definisani pojmovi, te obaveze nadležnih institucija.

Vijeće ministara BiH je 2006. godine usvojilo **Gender akcioni plan BiH**, strateški dokument, čiji je osnovni cilj uključivanje i ostvarivanje principa ravnopravnosti spolova u BiH u svim oblastima javnog i privatnog života. Sadrži petnaest poglavlja i to: Evropske integracije u svjetlu ravnopravnosti spolova, saradnja i jačanje kapaciteta, makroekonomske i razvojne strategije, gender senzitivni budžeti, politički život i donošenje odluka, zapošljavanje i tržište rada, socijalna inkluzija, gender senzitivni mediji, cjeloživotno obrazovanje, zdravlje, prevencija i zaštita, nasilje u porodici, seksualno uznemiravanje, uznemiravanje i trgovina osobama, uloga muškaraca, usklađivanje profesionalnog i porodičnog života, gender i održivi okoliš i komunikacijske i informacijske tehnologije. Osnovni zadatak Gender akcionog plana je da nadležne institucije preuzmu odgovornost za implementaciji aktivnosti iz svoje nadležnosti po dokumentu, te da ih uključe u svoje redovne programe rada i obezbijede odgovarajuće finansiranje u budžetu.

Agencija za ravnopravnost spolova BiH je inicirala uspostavljanje **Finansijskog mehanizma za implementaciju Gender akcionog plana BiH (FIGAP program)** u saradnji sa entitetskim gender centrima. Ostvarena je saradnja i potpisan Sporazum između grupe donatora i Vijeća ministara BiH o zajedničkom finansiranju aktivnosti Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine.

FIGAP program definiše petogodišnji plan za implementaciju Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine. Prioriteti i godišnji planovi FIGAP programa će se usaglašavati sa godišnjim planovima institucija na svim nivoima. FIGAP predviđa aktivnosti koje će i dalje osnaživati kapacitete institucionalnih mehanizama za gender pitanja u BiH i njihovih institucionalnih i vaninstitucionalnih partnera definisanih u Gender akcionom planu BiH.

Cilj je omogućiti integrisanje gender jednakosti na svim nivoima vlasti u kojem vlasništvo i obavezu u procesu gender integrisanja imaju sve institucije vlasti.

Princip ravnopravnosti spolova integrisan je u Strategiju razvoja BiH 2008.-2013. i Strategiju socijalne uključenosti 2008-2013 Direkcije za ekonomsko planiranje BiH, što je preduslov za smanjenje siromaštva u BiH, obzirom na sve veću „feminizaciju siromaštva”. Ovim procesima je uvažena neophodnost integracije gender komponente u najvažnije razvojne dokumente u BiH i time se doprinosi ciljevima međunarodnog okvira za globalni razvoj, smanjenju siromaštva i unapređenju ostvarivanja i uživanja

ljudskih prava i ravnopravnosti muškaraca i žena.

109. Agencija za ravnopravnost spolova BiH, Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH je, u saradnji sa Ministarstvom vanjskih poslova BiH, Ministarstvom odbrane BiH, Ministarstvom sigurnosti BiH, BHMAC, entitetskim gender centrima, te policijskim snagama entiteta i nevladinim organizacijama u BiH, veoma rano prepoznala značaj UNSCR 1325 „Žene, mir i sigurnost“, za BiH. Do sada su sprovedene brojne aktivnosti, koje imaju za cilj implementaciju Rezolucije. Ove aktivnosti su rezultirale izradom nacrtu **Akcionog plana za implementaciju UNSCR 1325 u BiH**, koji predstavlja prvi akcioni plan u regionu i već predstavlja primjer za izradu drugih akcionih planova za implementaciju ove Rezolucije.

110. U BiH posebna pažnja posvećena je problemima žrtava nasilja u porodici. Od ukupnog broja žrtava nasilja u porodici 92-98% čine žene. Da bi se definisale aktivnosti na prevenciji i suzbijanju nasilja u porodici na državnom nivou usvojena je **Strategija prevencije i borbe protiv nasilja u porodici za Bosnu i Hercegovinu za period 2009-2011. godine** („Službeni glasnik BiH“ broj: 70/09). Na entitetskom nivou donešeni su **Strateški plan za prevenciju nasilja u porodici Federacije Bosne i Hercegovine za period 2009-2010. i Akcioni plan za borbu protiv nasilja u porodici u 2008. i 2009. godini u Republici Srpskoj**.

Kako bi se obezbijedio visok stepen zaštite ljudskih prava u BiH oba entiteta su donijela Zakon o zaštiti od nasilja u porodici F BiH („Sl.novine F BiH“ broj22/05) i Zakon o zaštiti od nasilja u porodici u RS-u („Sl.glasnik RS-a“ broj 118/05) te izmjene i dopune pomenutog zakona („Sl. glasnik RS“ broj17/08) kako bi se putem zakonske regulative sankcionisali nasilnici i zaštitile žrtve nasilja.

Poučena negativnim iskustvom te brojnim žrtvama koje je prouzročio protekli oružani sukob (1992.-95. god.) o čemu svjedoči kako donošenje Zakona o nestalim osobama (“Sl. glasnik BiH”, broj: 50/04) i osnivanje Instituta za nestale (broj nestalih u BiH iznosi oko 8.000 nestalih osoba) BiH, kao članica UN-a i Vijeća Evrope i kao država sa hiljadugodišnjim postojanjem na evropskome tlu, koja je nedavno potpisala Ugovor o stabilizaciji i pridruživanju sa EU, opredijeljena je (što se očituje i kroz gore navedenu zakonsku regulativu) za jačanje multinacionalnog, multikulturalnog demokratskog društva u kome će kako pripadnici tri bh konstitutivna naroda tako i 17 u zakonu taksativno pobrojanih nacionalnih manjina u potpunosti uživati ljudska prava zagarantovana međunarodnim instrumentima za zaštitu istih, bez bojazni od nekih novih genocida.

111. Slijedeći primjer evropskih država koje podržavaju donošenje sveobuhvatnog antidiskriminacijskog zakonodavstva BiH je donijela **Zakon o zabrani diskriminacije**.

U parlamentarnoj proceduri donošenja se nalazi i **Zakon o zabrani svih fašističkih i neofašističkih organizacija i upotrebi njihovih simbola u BiH**.

E. Okvir u kojem su ljudska prava promovisana na državnom nivou

Institucije za zaštitu ljudskih prava u Bosni i Hercegovini

112. U skladu sa zakonima BiH, trenutno sljedeće institucije imaju mandat da promovišu, unaprijeđuju i štite ljudska prava, na nivou države i to: Ustavni sud BiH, Sud BiH. Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH (formirana u skladu sa Aneksom 6 DMS-a), Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, Institut za nestale osobe, te komisije i odbori koji se bave pitanjima ljudskih prava a uspostavljene su u okviru Parlamentarne skupštine BiH i skupština entiteta i Brčko Distrikta BiH.

a) Ustavni sud Bosne i Hercegovine

113. Ustavni sud BiH ima isključivu nadležnost da odlučuje o bilo kojem sporu koji se javlja po Ustavu BiH između dva entiteta, ili između BiH i jednog ili oba entiteta, te između institucija u BiH. Ustavni sud BiH nadležan je za pitanja koja mu predoči bilo koji sud u BiH u vezi s tim je li neki zakon, o čijoj valjanosti ovisi odluka toga suda, u skladu s ovim Ustavom, Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i osnovnim slobodama i njenim Protokolima, te sa zakonima BiH; ili pak u vezi sa postojanjem ili općim dosegom vladavine međunarodnog prava u vezi sa odlukom dotičnog suda.

Odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Ustavni sud se sastoji od 9 članova, od kojih 4 člana bira Predstavnički dom F BiH, 2 člana bira Narodna skupština Republike Srpske, a ostala 3 člana bira predsjednik Evropskog suda za ljudska prava nakon konsultacija sa Predsjedništvom. Sudije se u prvom sazivu imenuju se na pet godina, osim ako ranije podnesu ostavku ili budu smijenjeni s razlogom, konsenzusom ostalih sudija. Kod sudija u prvom sazivu nema reizbora. Sudije mogu obavljati dužnost dok ne navrše 70 godina života, ukoliko prije ne podnesu ostavku ili budu s razlogom udaljeni konsenzusom ostalih sudija.

Pri Ustavnom sudu BiH funkcioniše Komisija za ljudska prava. Njen rad otpočeo je nakon gašenja rada Doma za ljudska prava, insitucije sui generis - formirane u skladu sa članom 6. Dejtonskog mirovnog sporazuma za BiH, koja razmatra navodna ili očita kršenja ljudskih prava koja su zagarantovana Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i osnovnim slobodama i pratećim dokumentima uz istu.

BiH je ratifikovala Evropsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda 12. jula 2002. godine i pripadajuće joj protokole, te na osnovu kontrolnih mehanizama ovog dokumenta spada u nadležnost Evropskog suda za ljudska prava. Imajući u vidu naprijed navedeno Parlament BiH je na prijedlog Vijeća ministara BiH donio Odluku o prenosu nadležnosti sa Doma za ljudska prava BiH na Ustavni sud BiH.

b) Sud Bosne i Hercegovine

114. Sud Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu Sud BiH) o sigurava bolju zaštitu i poštivanje ljudskih prava i vladavinu zakona. Sud BiH je formiran na osnovu Zakona o sudu koji je stupio na snagu srpnja

2003. godine, a čine ga 15 sudija. Nezavisnost suda je osigurana kroz imenovanje putem Komisije za imenovanje sudija, Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH, a funkcija sudija je nespojiva s bilo kojom političkom funkcijom.

U okviru suda formiraju se tri odjela i to: Krivični odjel, Upravni odjel i Apelacioni odjel.

Sud BiH je nadležan zauzeti konačan i obvezujući stav u vezi s provođenjem zakona države i međunarodnih ugovora na zahtjev bilo kojeg suda entiteta ili bilo kojeg suda Brčko Distrikta kojem je povjerena primjena zakona države; rješava sukob nadležnosti između entitetskih sudova odlučuje o ponavljanju krivičnog postupka; odlučuje o tužbama protiv konačnih upravnih akata institucija BiH; ocjenjuje zakonitost pojedinačnih i općih akata donesenih na osnovu državnih zakona; rješavanju imovinskih sporova između države i entiteta i Brčko Distrikta BiH i dr. Odluke Suda su konačne i obavezujuće.

c) Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine

115. Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu Ombudsmen) ima ovlaštenja ispitivati navodna kršenja ljudskih prava i preporučivati na koji način će se ona otklanjati. Ombudsmen može raditi na osnovu žalbi ili na vlastitu inicijativu, a njegovi naporu usmjereni su na mirno rješavanje sporova. Ombudsmen istražuje tvrdnje o kršenju ljudskih prava, objavljuje nalaze i zaključke odmah, obavještava nadležnog službenika ili instituciju o svom nalazu ili zahtjevu. Ombudsmen može pokrenuti postupak pred sudom za ljudska prava, imati pristup i može pregledati zvanične dokumente.

Prema članu IV Aneksa 6. Ombudsmana je imenovao predsjedavajući Organizacije za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE), i on nije mogao biti državljanin BiH ili bilo koje susjedne države.

Visoki predstavnik je 12. decembra 2000. godine, nametnuo Zakon o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine, kojim se osigurava da odgovornost za ovu instituciju pređe na BiH.

U međuvremenu, Zakon o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine je potvrđen u Parlamentu Bosne i Hercegovine čime je ostvaren prvi bitan uslov za prijenos nadležnosti na državu BiH. Mandat ombudsmana kojega je imenovao predsjedavajući OSCE-a istekao je 31. 12. 2003. godine. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine imenovalo je nove državne ombudsmane – Bošnjaka, Srbina i Hrvata. Oni su preuzeli svoje funkcije 6. januara 2004. Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine je 4. decembra 2008. godine imenovana imenovala tri ombudsmena za ljudska prava iz reda konstitutivnih naroda.

Parlament Federacije Bosne i Hercegovine je u augustu 2007. godine, donio Zakon o načinu prestanka funkcionisanja Institucije ombudsmena Federacije Bosne i Hercegovine u prelaznom periodu i prenosu nadležnosti na Insituciju ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, a Narodna skupština Republike Srpske u decembru 2009. godine, donijela Zakon o prestanku važenja Zakona o ombudsmenu Republike Srpske – zaštitniku ljudskih prava („Službeni glasnik RS“ broj: 118/09).

U okviru Ombudsmena formirana su nova odjeljenja i to: Odjel za praćenje prava djece, Odjel za praćenje prava osoba sa invaliditetom, Odjel za praćenje prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina, Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna prava, Odjel za politička i građanska prava, Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije, Odjel za praćenje prava pritvorenika/zatvorenika.

Dakle, izvršeno je spajanje Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH sa entitetskim institucijama ombudsmena, i upotpunosti je uspostavljen funkcionalan nacionalni mehanizam zaštite ljudskih prava u BiH.

Preuzeto je 15 zaposlenika iz entitetskih organizacija. Preuzeti su svi aktivni predmeti, a riješeni su arhivirani. Poteškoću predstavlja finansiranje preuzetog osoblja, koje se finansira iz postojećeg budžeta Institucije BiH, koji je umanjen u odnosu na 2009. godinu. Očekivanja predviđaju mogućnost finansiranja navedene institucije u budžetu BiH, zaključno sa decembrom 2010. godine. U vezi sa navedenim aktivno se radi na iznalaženju rješenja za adekvatno finansiranje Institucije ombudsmena BiH povećanjem budžeta za 2011. godinu.

d) Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine

116. **Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine**, je osnovano u aprilu 2000. godine, i pored ostalog, nadležno je za: promovisanje i zaštita ličnih i kolektivnih ljudskih prava i sloboda; kreiranje i provođenje aktivnosti na ispunjavanju obaveza BiH u pogledu prijema u evroatlantske integracije, a posebno u vezi sa primjenom Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama i njenim protokolima; i uspostavljanje Agencije za ravnopravnost spolova u Bosne i Hercegovine.

e) Institut za nestale osobe Bosne i Hercegovine

117. Zakonom o nestalim osobama („Službeni glasnik BiH“, broj: 50/04), usvojenim krajem 2004. godine, utvrđeni su principi za unapređenje procesa traženja nestalih osoba, definicije nestalih osoba, načina vođenja centralne evidencije, ostvarenja socijalnih i drugih prava članova porodica nestalih osoba, kao i druga pitanja u vezi sa traženjem nestalih osoba iz BH i u BiH.

Zakonom je utvrđeno i zagarantovano puno pravo članovima porodica nestalih osoba da saznaju za sudbinu nestalih članova porodice i rodbine, njihovo boravište/prebivalište, ili, ako su mrtvi, okolnosti, uzrok smrti i mjesto ukopa ukoliko je takvo mjesto poznato, i da dobiju posmrtnu ostatku. Organi i vlasti dužni su da pruže raspoložive informacije porodicama nestalih, nadležnim institucijama za traženje nestalih osoba kao i svu potrebnu pomoć koja se odnosi na proces unapređenja traženja i rješavanja slučajeva nestanka osoba iz BiH i u BiH.

S ciljem unapređenja procesa traženja nestalih osoba i efikasnije identifikacije posmrtnih ostataka nestalih osoba na nivou BiH osnovan je Institut za nestale osobe Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu Institut),

kao nezavisna institucija za traženje nestalih osoba u/iz BiH. Suosnivači Instituta za nestale osobe su Vijeće ministara BiH i ICMP (Međunarodna komisija za nestale osobe).

Mada je Zakon predvidio formiranje Fonda za pomoć porodicama nestalih osoba, ova samostalna upravna organizacija još uvijek nije otpočela sa radom iz razloga što se vlade F BiH, RS i Brčko Distrikta BiH nisu usaglasili o postotku finansiranja koji bi se izdvajao za finansiranje Fonda. Pitanje finansiranja i sjedišta Instituta delegirano je nadležnim vlastima, te se uskoro očekuje razjašnjenje naprijed navedenih spornih pitanja.

Važnost podrške radu Instituta temelji se na činjenici da se u BiH još uvijek radi na rasvjetljavanju i pronalaženju 8.000 nestalih osoba.

Važnu ulogu u zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda u BiH imaju parlamentarne/skupštinske komisije i odbori koji djeluju kao stalna radna tijela pri Parlamentarnoj skupštini BiH - Zajednička komisija za ljudska prava, prava djeteta, mlade, imigraciju, izbjeglice, azil i etiku; Komisija za ljudska prava i slobode Doma naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, Komisija za zaštitu ljudskih sloboda i prava-Predstavničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine; Odbor jednakih mogućnosti pri Narodnoj skupštini Republike Srpske. U pravilu ova radna tijela bave se pitanjima zaštite ljudskih prava koja najčešće pokreću ombudsmeni, građani, političke organizacije, udruženja građana, druge organizacije i zajednice, i o tome obavještavaju nadležne organe koji utvrđuju i donose svoje odluke i stavove.

f) Uloga civilnog društva

118. BiH pokazuje sve veći interes za uključivanje nevladinog sektora u sve pore društva. Tako nevladin sektor sve više postaje značajan faktor u vršenju javnih poslova i pružanju usluga na poslovima koji se tiču ostvarivanja zaštite javnih interesa bliskih građanima.

Pravni položaj nevladinog sektora u BiH temelji se u odredbama Ustava BiH i ustava entiteta. Na tim osnovama donesen je Zakon o udruženjima i fondacijama Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, br: 32/01 i 42/03) čija je neosporna vrijednost da u isti položaj stavlja sve osobe na teritoriji cijele BiH i omogućuje im da pod jednakim uslovima ostvaruju i štite svoje ljudsko i međunarodno priznato pravo da se slobodno udružuju s drugima.

Pri Ministarstvu pravde Bosne i Hercegovine, formiran je Sektor za civilno društvo kao institucionalna podrška organizacijama civilnog društva BiH sa veoma široko postavljenim nadležnostima. Pored obaveza na izradi Strategije za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva BiH, za koju su već izrađeni prijedlozi, stvaraju se uslovi da NVO zauzima važniju ulogu u postupcima pri donošenju zakona, naročito u fazi pravovremenog obavljanja konsultacija.

S tim u vezi zadaci vladinog sektora podrazumijevaju nezavisnost nevladinog sektora, materijalno-finansijsku podršku i pripremanje zakonskih i drugih rješenja koja će biti u funkciji jačanja nevladinog sektora. Dok, na drugoj strani zadaci nevladinog sektora trebali bi se kretati u pravcu odgovornijeg odnosa prema izvršavanju postavljenih obaveza i korištenja sredstava, samoinicijativnijeg uključivanja u ukupne razvojne i komunikacijske tokove, uz stalno jačanje i unaprjeđivanje kvaliteta rada i djelovanja.

F. Proces izvještavanja na nacionalnom nivou

119. BiH je u procesu izrade izvještaja o primjeni međunarodnih dokumenata iz oblasti ljudskih prava, u skladu s procedurama, imenuje interresorne radne grupe koje učestvuju u izradi izvještaja koje podnosi nadležnim komitetima. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine ima koordinirajuću ulogu u izradi bh izvještaja.

U sastavu interresornih radnih grupa su predstavnici nadležnih institucija sa bh nivoa, entitetskih ministarstava i predstavnika Brčko Distrikta BiH. Dakle, predstavnika sa svih nivoa orgnizacije vlasti u BiH uz aktivno učešće predstavnika nevladinog sektora.

Vijeće ministara BiH je u aprilu 2007. godine, zaključilo Sporazum o saradnji Vijeća ministara BiH i nevladinog sektora u BiH. Pomenuti sporazum pruža okvir koji će pomoći usmjeravanju zajedničkog odnosa na svim nivoima vlasti u BiH, od lokalnog do državnog nivoa. Nevladin sektor ima ključnu ulogu u društvu kao treći sektor, koji radi zajedno s vladom i biznis sektorom. Sporazum ima za cilj stvaranje novog pristupa partnerstvu između Vijeća ministara BiH i nevladinog sektora u BiH.

U tom smislu nevladine organizacije su uključene u javne rasprave koje se provode u cilju konsultacija s civilnim društvom, davanju sugestija i mišljenja na Nacrte izvještaja. Također, se organizuju i okrugli stolovi i seminari u cilju izrade izvještaja BiH.

Nacrt izvještaja se dostavlja na recenziju istaknutim stručnjacima iz oblasti koju tretiraju međunarodni dokumenti. Prijedlog izvještaja se dostavlja nadležnim institucijama na mišljenje, a prije svega Uredu za zakonodavstvo Vijeća ministara BiH i drugim ministarstvima čija je tematika u njihovoj nadležnosti. Prije dostavljanja izvještaja nadležnim komitetima, nakon prijema navedenih mišljenja upućuje se Vijeću ministara BiH, s prijedlogom zaključaka na razmatranje i usvajanje.

Kada Vijeće ministara BiH usvoji izvještaj BiH Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine isti postavlja na web stranicu, a dopis sa obavještenjem o usvajanju nekog od izvještaja dostavlja Vijeću ministara BiH, Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine, vladama entiteta i Brčko Distrikta BiH, sudskim, zakonodavnim organima, te svim relevantnim institucijama u BiH.

Neki od izvještaja su i publikovani kao npr. Univerzalni periodični pregled o stanju ljudskih prava u BiH. Na ovaj način izvještaji su dostupni i široj javnosti radi informisanja.

Po pitanju zaključnih razmatranja-preporuka, iste se s prijedlogom zaključaka međunarodnih tijela upućuju Vijeću ministara BiH na prihvatanje. Također, se zaključna razmatranja - preporuke komiteta, kao i izvještaji BiH dostavljaju svim nadležnim tijelima i institucijama u BiH, a postavljaju se i na web stranicu Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, sačinjena na tri zvanična jezika koji su u upotrebi u BiH i na dva pisma. Na bazi zaključnih razmatranja-preporuka nadležnih komiteta Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovini je sačinilo, a Vijeće ministara BiH usvojilo Okvirni plan za implementaciju zaključnih preporuka UN komiteta za period 2008-2010. godine, koji se kontinuirano realizuje i prati.

120. BiH je po osnovu primjene međunarodnih dokumenata iz oblasti ljudskih prava nadležnim UN komitetima prezentovala sljedeće inicijalne izvještaje:

- ❖ U februaru 2005. godine razmatran je Izvještaj o primjeni UN konvencije o eliminaciji rasizma i svih oblika rasne diskriminacije u BiH;
- ❖ U maju 2005. godine Prvi izvještaj Bosne i Hercegovine Komitetu za prava djeteta;
- ❖ Sredinom novembra 2005. godine Inicijalni izvještaj o primjeni Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima u Bosni i Hercegovini za period od 1993-2003. godine;
- ❖ Novembra 2005. godine Izvještaj o Konvenciji protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka;
- ❖ Izvještaj o primjeni Konvencije o ukidanju svih oblika diskriminacije žena u BiH u maju 2006. godine pri Komitetu UN u Njujorku;
- ❖ U oktobru 2006. godine, Inicijalni izvještaj o primjeni Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima,
- ❖ U aprilu 2009. godine, Inicijalni izvještaj o provođenju odredaba Međunarodne konvencije o zaštiti prava svih radnika migranata i članova njihovih porodica u BiH, 2003-2006. godine.

121. Sačinjeni su i dostavljeni:

- Sedmi i osmi periodični izvještaj o primjeni Međunarodne konvencije o eliminisanju svih oblika rasne diskriminacije (CERD) u Bosni i Hercegovini, u julu 2008. godine, prezentacija je zakazana za avgust 2010. godine.

- Kombinovani II, III i IV periodični izvještaj BiH o provođenju Konvencije o pravima djeteta, koji je su uspješno prezentovani.

- Drugi periodični izvještaj o primjeni Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima u BiH,

- U septembru 2009. godine Vijeće ministara BiH je usvojilo Periodični izvještaj podnesen UN Komitetu protiv torture, na osnovu dostavljene liste pitanja. Prezentacija ovog izvještaja je zakazana za novembar 2010. godine.

- Izvještaj po Fakultativnim protokolima uz Konvenciju o pravima djeteta: Djeca u oružanom sukobu i prodaja djece, dječija prostitucija i dječija pornografija.

- Vijeće ministara BiH je u septembru 2009. godine usvojilo Izvještaj Evropske komisiji za praćenje torture i nehumanih i degradirajućih tretmana ili kažnjavanja (CPT), nakon monitoringa koji je obavljen u maju 2009. godine.

- U februaru 2010. godine, usvojen je i uspješno prezentovan pred Vijećem za ljudska prava, Univerzalni periodični pregled o stanju ljudskih prava u BiH.

U završnoj fazi su izrade Drugog periodičnog izvještaja o primjeni Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, Izvještaja o primjeni Evropske socijalne povelje (revidirane).

U 2011. godini, planirane su aktivnosti na izradi periodičnih izvještaja o primjeni Međunarodne konvencije o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije i o primjeni Međunarodne konvencije o zaštiti prava svih radnika migranata i članova njihovih porodica u BiH.